

1980/81:162

Tisdagen den 9 juni

Kl. 19.30

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

1 § Den ekonomiska politiken, m. m. (forts.)

Fortsattes överläggningen om finansutskottets betänkande 1980/81:40 och skatteutskottets betänkande 1980/81:59.

Anf. 59 Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Det var inte utan rörelse som jag före middagspausen hörde Olof Palme och Gösta Bohman överbjuda varandra i hyllande av de liberala idéerna och liberalismens förkunnare genom tiderna. Mot hyllningstal skall man inte polemisera, men låt mig ändå, eftersom debattordningen inte medgav att jag yttrade mig tidigare, göra några kommentarer.

Jag lyssnade med behållning till Gösta Bohmans engagerade och vitala utläggning om styrkan i det marknadsekonomiska systemet. Han pläderade också engagerat för att det goda samhället måste vara det där man tar vara på individens skaparglädje och handlingskraft. Jag kan inte annat än instämma i allt detta. Men det är nog dess värre – eller kanske helt naturligt – ändå så att som utläggning om modern liberalism och som utläggning om det Bertil Ohlin kallade socialliberalismen räcker inte detta. Det är för mycket som saknas för att den ideologi som framtonar ur Gösta Bohmans och andra moderaters anföranden skall kunna ges något annat namn än konservatism eller den nya individualismen – vilket man nu föredrar på moderat håll.

Var finns t. ex. hos dagens moderater, som säger sig vara liberaler, den medkänsla med den svage som är ett omistligt arv i liberalismen? Var finns engagemanget för att stödja de eftersatta? Var finns förståelsen för att det behövs gemensamt ansvar för att lösa många av det moderna samhällets problem: rotlösheten, drogmissbruket, alkoholismen, den sociala utstötningen? Ensam är inte alltid stark. Ensam kan också vara värnlös, någon i behov av allas vår hjälp, av allas vårt stöd. Också detta, herr talman, är en del av friheten. En frihet utan rättvisa blir en frihet bara för den starke. Man kan alltså inte, som moderata samlingspartiets företrädare försöker med i dessa

dagar, göra en åtskillnad och säga att man är liberal bara genom att hänvisa till hälften av det liberala budskapet.

Olof Palme å sin sida skildrar värtaligt och korrekt den svenska liberalismens tradition som vägröjare för social välfärd. På det området finns också värderingar som i långa stycken är gemensamma för socialdemokratin och folkpartiet.

Men också Olof Palmes liberalism har sina luckor. Var finns hos honom och hos andra socialdemokrater – som också de nu tycks vilja göra sig till liberaler – insikten om att marknadsekonomin bättre än något annat känt system kan skapa god ekonomisk tillväxt och valfrihet för konsumenterna? Var finns uttalat övertygelsen att bara marknadsekonomin skapar förutsättningar för sådan balans i samhället att ett demokratiskt styrelseskick kan frodas? Olof Palme och hans partivänner är förvisso goda demokrater. Tillsammans genomförde socialdemokratin och liberalismen i seklets början demokratin i det här landet trots konservatismens motstånd. Men varför då inte klart säga ut att det endast är i länder som värnat denna marknadsekonomi – som också är en omistlig del av liberalismen – som den demokrati vi tillsammans slagits för har kunnat överleva?

Politiker är politiker för sin tid, sade Gösta Bohman med en bra formulering när han försökte försvara sig gentemot de gamla högerledarnas motstånd mot demokrati och välfärd. Och för konservativa politiker är detta nog i hög grad riktigt. Deras roll är ganska mycket att överta av andra övergivna barrikader. Det man slogs emot i går är det man slåss för i dag. Nu har t. o. m. trekvartssocialisten – för att använda Jarl Hjalmarsons uttryck – Bertil Ohlin tagits till nåder och blivit något av en lärofader för dagens moderater.

Men även Olof Palme är naturligtvis sin tids politiker. Och i ett tal som handlar om liberalism i Sverige under slutet av detta århundrade, dvs. nu, är det kanske inte någon avgränsad sakfråga – jag kommer in på den utförligare senare – som är viktigare än den om de s. k. löntagarfonderna. Socialdemokraternas och LO:s förslag, som de hittills har presenterats, leder till att makten över alla de större företagen förs över i facklig eller politisk ägo. Vi får en maktkoncentration som skulle hota balansen i vårt samhällssystem. Vi får ett system där de viktiga företagsbesluten fattas på fackliga eller politiska grunder. Vi avlägsnar oss successivt, men snabbt och säkert just från den marknadsekonomi som är en av liberalismens hörnstenar.

Olof Palme och socialdemokratin känsla för en socialt rättfärdig välfärdspolitik känner jag respekt för. I en del av socialdemokratin och hela arbetarrörelsens förslag på det ekonomiska området ser jag däremot ett hot, t. ex. i debatten om löntagarfonderna, ett hot mot den marknadsekonomi som är en nödvändig grundsten i varje liberalt samhälle.

Jag vill ändå till sist, herr talman, tacka mina värderade "partikolleger" – Lars Werner gav sig dess bättre inte ut på denna liberala galeja i sitt anförande – för deras intresse för liberalismen. Ämnet är fascinerande, men jag måste tyvärr konstatera att både Gösta Bohmans och Olof Palmes framställningar har sina brister. Och det vore konstigt annars. Gösta

Bohman är konservativ, och Olof Palme är socialist – det är detta som skiljer dem båda från den äkta liberalismen.

Herr talman! Den 24 april i år träffade mittenpartierna och socialdemokraterna en överenskommelse om den framtida skattepolitiken. Uppgårelsen innebär det kanske mest betydelsefulla skattepolitiska beslutet under efterkrigstiden. Men uppgörelsen är också viktig därför att den visar att det trots allt ännu finns utrymme för praktisk samförståndspolitik i Sverige.

I sak betyder reformen att marginalsatterna kommer att sänkas till 50 % för huvuddelen av de heltidsarbetande i Sverige. Samtidigt kommer de värsta avarterna i vårt avdragssystem att tas bort.

Reformen bygger på tanken att det skall löna sig att arbeta. Den enskilde skall ges möjlighet att genom eget arbete påverka sin egen ekonomiska situation. Det kommer att bli mer pengar över på nya förtjänster.

Samtidigt kommer det att bli svårare, vilket också är meningen, för människor att hålla sig med hög konsumtionsstandard genom att med hjälp av avdrag låta andra betala för de insatser från samhällets sida som alla – även de som gnäller över höga skatter – ställer krav på.

Det skall bli lättare för dem som lever på arbete, svårare för dem som lever högt på att låna.

I ett både privatekonomiskt och samhällsekonomiskt överinteknat Sverige är det arbetsekonomin, inte låneekonomin, som skall stimuleras. Förslaget till skattereform, såsom det skissats i uppgörelsen, visar att detta är möjligt att åstadkomma utan att villaägares eller småföretagares finansieringsvillkor påverkas på ett oacceptabelt sätt.

Naturligtvis, herr talman, ser vi i folkpartiet detta som en framgång för våra politiska strävanden.

Genom årtionden har vi hävdad att ett skattesystem som mer eller mindre öppet avråder människor från att arbeta inte är något bra skattesystem. Det liberala marknadsekonomiska system som vi tror på bygger på att varje individ skall stimuleras att påverka sina egna levnadsvillkor och samtidigt förstå det rimliga i att avstå något också för det gemensammas bästa.

Med den utgångspunkten har vi från folkpartiets sida konsekvent varnat för att en alltför kraftig progressivitet i skattesystemet i stället för att tjäna sitt tilltänkta syfte, en rättvis fördelning av skattebördan, kan komma att skada själva grunden för vårt ekonomiska system: viljan och glädjen att arbeta.

Vi har gjort detta under hårt motstånd.

Socialdemokraterna, som genom sitt långa regeringsinnehav har huvudansvaret för det skattesystem vi nu äntligen är överens om att ändra på, har under lång tid i grunden underkänt hela vårt resonemang.

Länge fick vi veta att talet om de höga marginalsatterna var något slags optisk villa. Det är den totala skattenivån som räknas, inte hur mycket som avgår i skatt på inkomsthöjningar och extraförtjänster – det har Gunnar Sträng och andra lärt oss genom åren.

När marginalskattefenomenet till sist blev uppenbart även för socialdemokrater bytte de taktik och försökte visa hur orättvist det vore att ändra i skatteskalorna. Ändringar i mitten av inkomstskiktet – för att sänka

marginalskatterna för vanliga inkomsttagare – fortplantade sig ju hela vägen uppåt i skalan. Resultatet blev större krontalssänkningar ju högre inkomst man hade.

Denna i och för sig korrekta iakttagelse har under årtal förvillat socialdemokratiens syn på skattepolitiken. För att undvika effekterna av stora skattesänkningar för ett litet fåtal höginkomsttagare har man tvingat de många vanliga inkomsttagarna att se mer och mer av sina nya förtjänster försvinna i skattepålagor.

De arbetare och tjänstemän som man har sagt sig slå vakt om har fått betala dyrt för vad som har blivit ett slags agitatorisk tvångsföreställning hos socialdemokratiska politiker och skatteexperter.

En av dessa sade 1976, när folkpartiet i valrörelsen uttalade sig för att marginalskatten på sikt inte borde få överskrida 50 % för vanliga inkomsttagare, att "folkpartiet för gott lämnat förnuftets linje i skattefrågan".

Redan då insåg man, förmodligen också denne talare, vad man genom uppgörelsen nu öppet har erkänt, nämligen att skattesystemet inte fungerade längre; att det hade tjänat ut sin roll som inkomstutjämnare; att dess avdragsregler i kombination med en även måttlig inflationstakt i stället åstadkommer en förmögenhetsomfördelning till de välavlönades fördel; att det provocerar människor till skattefusk och skatteflykt; att det uppmuntrar en omoral som är på väg att hota grundvalarna för det solidariska samhället.

Skatteuppgörelsen mellan mittenpartierna och socialdemokratin är därför en seger för det politiska förnuftet. Den kunde också ha blivit en triumf för den trepartiregering som bildades efter valet 1979.

Få trodde på en icke-socialistisk valseger i det valet. Många betvivlade att fred på arbetsmarknaden var möjlig utan en socialdemokratisk regering. Det påstods att en borgerlig trepartiregering aldrig skulle vara mäktig att åstadkomma breda lösningar i centrala politiska frågor.

Plötsligt visade det sig att detta trots allt var möjligt. Valet gav en icke-socialistisk majoritet, även om den var knapp. I början av februari var ännu ett avtal på arbetsmarknaden ett faktum. Socialdemokraterna sade ja till en uppgörelse om skatterna.

Då, i det läget av alla, hoppade moderata samlingspartiet av. Varför är egentligen mycket svårt att begripa. Från landets synpunkt var det oansvarigt. Från partiets egen synpunkt verkade det hela åtminstone ganska besynnerligt.

Moderaternas trovärdighet som regeringsparti har genom denna manöver fått sig en rejäl knäck och därmed också hållbarheten i det borgerliga trepartiregerandet som alternativ i svensk politik. Hade moderaterna suttit kvar, hade påståendet om att en borgerlig trepartiregering är oförmögen att föra en politik i folkflertalets bästa blivit effektivt tillbakavisat.

Inte minst i dagens ekonomiska politiska läge hade det varit en styrka om Sverige hade haft en majoritetsregering med förmåga till politisk handlingskraft och möjlighet att föra en politik som kunde tillgodose för olika folkgrupper gemensamma mål och önsknings.

Det är min övertygelse att en trepartiregering med en sådan inriktning hade kunnat se nästa års val an med mycket stor tillförsikt.

Nu är det naturligtvis moderata samlingspartiets sak att göra sina partistrategiska överväganden, vi får göra våra. Vart och ett av partierna i trepartiregeringen får ta ansvar för sitt agerande. Moderaterna tvingades dock inte ut ur regeringen. De fördes inte bakom ljuset i några förhandlingar. De bestämde själva att andra intressen var viktigare för dem än intresset av att hålla ihop regeringen.

Det enda vi nu begär av dem är att de själva tar ansvar för sitt handlande och inte försöker skjuta skulden på några andra.

Vad vi dessutom måste begära – av partier och enskilda – är större respekt för samförståndstanken som sådan. Inte som en strategi som tar över alla andra hänsyn men som en accepterad politisk metod att nå för människorna viktiga och bra resultat.

För folkpartiet är idén om samarbete i politiken – även över blockgränserna – inte någon överordnad ideologi men en tanke med djup förankring i vårt partis tradition.

Frisinne och liberalism har alltid stått för motsatsen till både marxistisk klasskampsideologi och andra former av intressepolitik. Utan att ge avkall på egna strävanden har folkpartiet och dess föregångare i svensk politik sökt uppnå resultat i konkreta sakfrågor i stället för att driva snäv intressepolitik. Det är därför vårt parti kallas folkparti.

Demokratin är för oss både en metod att göra alla delaktiga i politiska beslut och ett politiskt mål i sig. Och i en demokrati måste beslut fattas som också tar hänsyn till minoriteternas synpunkter. Det är sällan ur den oförsonliga striden som välstånd och frihet utvecklas. I det konkreta vardagsarbetet är en öppen och ärlig vilja till samförstånd en mera konstruktiv väg.

Denna hållning innebär givetvis inte, herr talman, att vi tvekar att ta strid när viktiga principer står på spel. Vi kan inte kompromissa om demokratin själv, vi kan inte kompromissa bort den marknadsekonomi på vilken det demokratiska systemet i Sverige vilar.

I skattefrågan var det möjligt att göra upp med socialdemokraterna. Uppgåelsen innebar att alla deltagande parter fick väsentliga krav tillgodosedda. Åratal av debatt hade fört oss så nära varandra i sak att endast motviljan för samarbete i sig kunde ha stjälpt en överenskommelse.

I en annan fråga, den om eventuella löntagarfonder, är läget ett helt annat. Här handlar det inte längre om detaljfrågor och teknik utan om grunden för samhällsekonomin.

Vi har sett en rad förslag till löntagarfonder vid det här laget. De har varit olika i mycket, men ett har de haft gemensamt. De skulle, om de genomfördes, undergräva marknadsekonomin, öka den ekonomiska maktkoncentrationen och ta död på det fria näringslivets initiativlust och expansionsvilja.

Så länge socialdemokraterna håller fast vid tanken på att kollektiva löntagarfonder av det slag som hittills presenterats skall genomföras, tvingas

vi hårt och bestämt bekämpa deras idéer. Ett liberalt parti kan aldrig acceptera att marknadsekonomin raseras – motiven må vara vilka som helst och det som erbjuds i stället kallas statskapitalism eller fondsocialism.

Att öka den ekonomiska maktspredningen, att göra fler delaktiga i kapitalbildningen och i näringslivets beslutsprocesser, att trygga företagens tillgång till kapital; allt detta är vi med på och beredda att hitta nya former för. Men det vi aldrig kan acceptera är att dessa strävanden skulle få sin lösning genom att den nuvarande ensidiga ägarfördelningen i svenskt näringsliv ersattes av en ännu ensidigare – att ägande och bestämmanderätt flyttades från finanspalats till fackföreningsborgar.

Det är de många människornas delaktighet i det ekonomiska livet som skall ökas, inte institutionernas, organisationernas eller statens.

Den form för ökat medborgarsparande som folkpartiet tillsammans med centern skisserat i löntagarfondsutredningen satsar på den enskildes medverkan i kapitalbildningen. Den garanterar mångfalden på kapitalmarknaden genom konkurrerande fonder och en vid etableringsrätt. Den garanterar konkurrensen genom att fonderna har olika slags huvudmän och intressenter. Idén bygger vidare på det marknadsekonomiska systemet i stället för att försöka ersätta detta system med något annat och ovisst.

Herr talman! Den skatteomläggning som moderaterna ställt sig utanför är en viktig del av den ekonomiska saneringspolitik som nu måste föras i Sverige. De närmaste åren kommer att bli kärva. Ett vettigt skattesystem som uppmuntrar arbete och sparande kan bidra till att ge Sverige nya resurser.

Låt oss för ett ögonblick erinra oss den internationella bakgrunden till Sveriges ekonomiska situation – den hör också hemma i en sådan här debatt! I början av 1970-talet skedde en drastisk omsvängning i den internationella ekonomin. 25 års ganska kraftfull tillväxt av produktion och världshandel bröts. Världsinflationen tog fart, arbetslösheten steg. De enorma prisökningarna på olja framtvängde stora förändringar inom alla länders industrier. Sverige drabbades mycket hårt.

I dag är världsekonomin läge egentligen ännu allvarligare än då. U-ländernas skuldbörda växer lavinartat. Många industriländer, också sådana med starka ekonomier, som t. ex. Västtyskland, har stora underskott i sina bytesbalanser. Den långvariga oron på den internationella valutamarknaden visar inga tecken på att mattas. De kraftiga nationella räntesvängningarna verkar i stället destabiliserande och gör det svårare att kontrollera penningmängden i varje land.

Under de senare månaderna har problemen ytterligare fördjupats genom den amerikanska räntepolitiken och dollarns kraftiga kursstegring. För Sveriges del medför detta en kraftig fördyring av importen som vi får svårt att kompensera genom ökade exportintäkter.

Arbetslösheten växer våldsamt i vår omvärld. 25 miljoner människor går arbetslösa i dessa vi brukar kalla för industriländerna. Det är nästan samma siffror som på 1930-talet. Skillnaden är dess bättre att de ekonomiska konsekvenserna för den enskilde inte är riktigt lika allvarliga som då. Men de

sociala problemen i övrigt, bl. a. arbetslösheten, kan vara nog så svåra också i dag.

I Sverige har vi hittills lyckats undgå en betydande arbetslöshet. I längden är det emellertid ofrånkomligt att den ekonomiska krisen också slår på sysselsättningen hos oss.

Våra problem är desamma som de andra industriländernas. Kostnaden för oljeimporten är väldig och en stor börda. Tillväxten har även hos oss stagnerat. Produktion och investeringar är alldeles för små i förhållande till den konsumtion vi tillåter oss. Anpassningen till nya förhållanden på världsmarknaden och till de höga energipriserna får stora återverkningar i många branscher. Industrins lönsamhet och soliditet är ofta dålig.

Herr talman! Det finns bara en väg ur den här krisen. Vi måste hålla tillbaka konsumtionen, både den offentliga och den privata. Det betyder bl. a. att vi måste pressa ned statens väldiga budgetunderskott. Vi måste vidare föra en politik som både skapar nya resurser och ser till att de resurser vi redan har utnyttjas effektivare och bättre.

Det senare kräver bl. a. större rörlighet på arbetsmarknaden. Jag tänker då inte i första hand, kanske inte alls, på den geografiska rörligheten. I dag har många företag, trots arbetslösheten, svårt att få den arbetskraft de behöver på grund av låsningar och trögheter på arbetsmarknaden. Ytterst går detta ut över dem som inte har något jobb, som aldrig har kommit in på arbetsmarknaden eller som förlorat sina jobb. Han eller hon döms till långvarig arbetslöshet.

Ökad rörlighet på arbetsmarknaden är inte bara en fråga om att få fart på ekonomin. Det är också en fråga om att ge enskilda människor flera chanser.

En politik som skapar och utnyttjar våra resurser måste vara en socialt rättfärdig politik. Landets problem kan inte övervinnas genom en återgång till en primitiv låt-gå-politik. Det sociala ansvarstagandet är viktigare i dag än någonsin tidigare.

Statistiska centralbyrån presenterade för en tid sedan en rapport om människors levnadsförhållanden i Sverige. Den byggde på uppgifter från 1977–1978, men de torde i stort också gälla i dag. Rapporten gav en bild av hur välfärden fördelas, den handlade om jämlikhet och ojämlikhet i vårt land. Den bild den förmedlar lär vara alltför välbekant från tidigare, liknande undersökningar. Den visar bl. a. följande:

För det första verkar det sociala arvet fortfarande med stor kraft. De människor som har svåra uppväxtförhållanden får ofta känna av det under hela sitt liv. De får sämre jobb, sämre arbetsmiljöer och de blir oftare förtidspensionerade.

För det andra är de människor som har de sämsta chanserna på arbetsmarknaden personer med låg skolutbildning, kvinnor, invandrare och människor med nedsatt arbetsförmåga.

För det tredje följs dålig hälsa, tunga jobb och dålig betalning hela tiden åt.

Den sista av observationerna i den här utredningen talar om att de som slås

Tisdagen den
9 juni 1981

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

ut från arbetsmarknaden har svåra ekonomiska livsvillkor: de har ofta sviktande hälsa, de är ofta ensamma. När undersökningen gjordes fanns det 145 000 förtidspensionerade i åldern 55–64 år. Det är inte någon liten grupp.

Jag nämner dessa trista fakta, herr talman, bara för att illustrera de sociala problemens kraft. Vi måste se sambandet mellan den ekonomiska politiken och den sociala verkligheten. De besparingar vi gör, och som vi dess värre måste göra, får inte gå ut över strävandena att bekämpa orättvisor och klassklyftor.

Det är självklart att detta är lättare att säga än att göra, likväl måste vi göra det. Regeringen har sagt att vi måste spara ca 12 miljarder kronor. Det är en väldig summa. Det får ofrånkomliga konsekvenser för många av de program och satsningar som gjorts under 1960- och 1970-talen då ekonomin växte i snabb takt och politik egentligen bara var att fördela de resurser som ställdes till förfogande.

Människor kommer att känna av det här besparingsprogrammet. Mäktiga intressegrupper kommer att göra motstånd. För varje kronas besparing kommer det att finnas hundratals argument emot. Processen blir smärtsam. Ändå måste den göras, eftersom alternativet kan bli en oordnad avveckling av viktiga delar av välfärdspolitiken med få eller inga som helst möjligheter till att göra en aktiv social prioritering.

Men just därför är det också viktigt att besparingarna görs med social känsla. Det är politikernas sak att skydda de människor och grupper som saknar mäktiga talesmän och starka institutioner. Det är oerhört viktigt att se till att inte besparingar ödelägger viktiga aktiviteter, t. ex. utbildning, som det kan ta lång tid att bygga upp på nytt.

Politiken skall inte bara hålla tillbaka. Den skall också ge förutsättningar för att skapa nya resurser.

Det är uppenbart att den politik som jag här har kortfattat beskrivit är någonting helt annat än en politik som framför allt vill utnyttja de ekonomiska svårigheterna för att riva upp stora delar av den offentliga verksamheten. Det är också här som det går en mycket klar skiljelinje, som jag redan har beskrivit, mellan det vi kallar för socialliberalism och det som är konservatism.

Visst hade det varit önskvärt, herr talman, med politisk samling också kring den här politiken. Med breda lösningar skulle kraften i genomförandet bli större. Problemets lösning kräver inte bara voteringssegrar i kammaren. Vad som behövs är en mobilisering av det här landets alla resurser: partiernas, organisationernas, näringslivets, de enskilda människornas.

Vi skulle behöva enighet om hur de stora besparingar som måste till skall göras, så att åtstramningen inte drabbar dem som har svårast att bära den. Vi skulle behöva enighet om riktlinjerna för hur kommunerna skall kunna åstadkomma den nödvändiga uppbromsningen av sin expansion, samtidigt som angelägna sociala åtaganden för t. ex. barnomsorg och äldrevård inte äventyras.

Det vore bra för Sverige med samling kring en energipolitik som sparar

olja och därmed bidrar till att förbättra våra bytesbalansförhållanden och samtidigt betyder ökad sysselsättning. Vi skulle tillsammans behöva gå in för de offensiva åtgärder på andra områden som skulle sätta fart på investeringar och produktion.

Delvis är denna mobilisering redan ett faktum. Arbetsmarknadens parter har tagit sitt ansvar genom löneavtal som återspeglar en välkommen insikt om de samhällsekonomiska problemen. De båda kommunförbunden har visat stor beredvillighet att göra sitt för att omläggningen av kommunernas och landstingens utgiftspolitik skall underlättas.

Vi hoppas alla att näringslivet skall vara berett att ta vara på det utrymme till ökade investeringar som återhållsamheten med privat och offentlig konsumtion är tänkt att skapa och också skapar.

Här i riksdagen bör vi förvänta oss att moderata samlingspartiet skall vara berett att fullfölja den ekonomiska politik man själv varit med att dra upp riktlinjerna för – inte bara när det gäller besparingar utan också när det gäller en ansvarsfull finansiering t. ex. av kommande skatteomläggningar.

Tyvärr har socialdemokratin, utom just när det gäller skattepolitiken, valt att ställa sig utanför detta ansvarstagande. I stället för konstruktiva alternativ har vi under åren tvingats bevittna en steril och delvis osammanhängande oppositionspolitik.

Vi har fått höra många läpparnas bekännelser till att Sveriges ekonomiska problem är en del av den internationella ekonomins svårigheter. Men de egentliga slutsatserna av denna insikt har man tvekat att dra.

Under lång tid var man förhäxad av sina egna formuleringar om att trepartiregeringen 1976 gick till ett dukat bord, att de devalveringar och andra kostnadssänkande åtgärder som landets katastrofalt ogynnsamma konkurrensläge framtvingade var både onödiga och felaktiga.

När problemen till sist i det här avseendet blev uppenbara rekommenderade man i sin argumentnöd och tvärt emot, hoppas jag i varje fall, sin egen principiella övertygelse, att vi skulle skydda den svenska hemmamarknaden med hårda importrestriktioner.

Man har argumenterat med samma kraft emot de stora budgetunderskotten och mot alla förslag till besparingar som skulle kunna minska dessa stora budgetunderskott.

Det dilemma den egna nejsägarpolitiken försatt partiet i har blivit mer uppenbart än någonsin i den motion som riksdagen i dag behandlar.

Dels kritiserar man där regeringens besparingsåtgärder, samtidigt som man själv föreslår en i huvudsak expansiv politik. Dels säger man att regeringen utövar en slapp budgetkontroll.

När det gäller den kommunala ekonomin förespråkar man en i stort sett dubbelt så kraftig expansion som den långtidsutredningen och regeringen anser samhällsekonomiskt försvarbar, dock utan att tala om hur denna expansion skall finansieras.

Den argumentation emot en höjning av skattetrycket man för i sin motion är välkommen och i sak riktig. Man skriver: "Det kommer inte att vara möjligt att sanera statsfinanserna genom att uteslutande eller ens huvudsak-

ligen förlita sig till skattehöjningar.”

Så skriver man alltså i den socialdemokratiska motionen, och det är bra. Men resonemanget passar inte in i den politik man i övrigt rekommenderar.

Man avvisar i stort sett alla hittills antydda eller föreslagna besparingar på statsbudgeten. Man är beredd att acceptera en tämligen kraftig kommunal utgiftsökning. Man avvisar skattehöjningar som en verksam metod för bättre samhällsekonomisk balans.

Om man trots detta håller fast vid – och det gör man ju – att den totala konsumtionsnivån i landet är för hög, hur, vill jag gärna fråga, har man då tänkt se till att den blir lägre?

Det enda som återstår är faktiskt i så fall en dramatisk sänkning av den privata konsumtionen, dvs. större reallönesänkningar än någon arbetsgivarförhandlare kanske någonsin vågat drömma om. Men eftersom väl detta inte heller kan vara arbetarrörelsens vare sig fackliga eller politiska linje tvingas vi bara konstatera att räknestycket helt enkelt inte går ihop.

Den bleka sanningen är att socialdemokratin i dag inte har någon egen ekonomisk politik att erbjuda som alternativ till regeringens. Man inser uppenbarligen – det framgår av texterna – vad som måste göras, men man vågar inte föreslå att det görs. Det är tacksammare att spela på de missnöjesyttringar som ganska naturligt följer i den hårda åtstramningspolitikens spår än ta sitt samhällsekonomiska ansvar.

Detta må, herr talman, visa sig vara en framgångsrik oppositionspolitik, men någon stor statskonst är det inte.

Ändå är det kanske just detta som vårt land nu behöver: Ett ökat medvetande om de svårigheter vi står inför och en beslutsamhet att utnyttja de möjligheter vi som ett rikt land har att lösa våra problem.

Vi behöver en politik som inte ängsligt sneglar mot snäva gruppintressen och kortsiktigt lätta vägar ur kriser som kräver en långsiktig omställning av kursen.

En sådan politik måste vara en politik för hela folkets väl och som därför fördelar de bördor som måste bäras på ett rättvist sätt. Den måste räkna med individens medverkan och engagemang i stället för att stimulera ett ogeneröst vaktslående om egna privilegier.

Det vi behöver är en politik för rättvisa och frihet.

Anf. 60 LARS WERNER (vpk) replik:

Herr talman! Jag tänker naturligtvis inte lägga mig i trätan mellan herrar Ullsten och Bohman om vem som är mest liberal. Det får vi säkerligen tillfälle att diskutera mera längre fram i sommar.

Men jag ställde några frågor till statsministern före middagsuppehållet. Eftersom statsministern inte kan vara närvarande, så utgår jag från att vice statsministern kan besvara frågorna i stället.

Jag ställde frågan om ni tänker låta matpriserna öka med 40 %. Vad tänker ni göra åt de kommande hyreshöjningarna och de ökade boendekostnaderna? Vad tänker ni göra åt den tilltagande kvinno- och ungdomsarbetslösheten?

ten? Vad kommer det tredje sparpaketet att ha som huvudinnehåll? Kan ni lova de gamla, barnen och de sjuka att inga ytterligare försämringar skall genomföras?

Jag vill återkomma till matpriserna. Härondagen sade regeringens jordbruksminister apropå de kommande höjningarna och barnfamiljernas ansträngda ekonomi: Jag förstår att många får det besvärligt nu, men det går att minska kostnaderna. Man kan skära ner inköpen av exempelvis läsk, kakor, chips och godis.

Detta sade alltså Anders Dahlgren. Jag tror man skall ha en rätt hög konsumtion av läsk och kakor och chips och godis, om man skall kunna spara ihop tillräckligt för att kompensera de 40-procentiga matprishöjningar som kommer under de närmaste 18 månaderna. Vem har det? Och framför allt: Vilka barnfamiljer har det efter de höjningar som skett under de senaste åren?

Vi menar att de kommande höjningarna är helt oacceptabla, därför att de får oacceptabla följder för de lägst avlönade och för barnfamiljerna. Nu sägs det att sänkningen av livsmedelssubventionerna beror på landets ansträngda ekonomi. Regeringen vill av den anledningen slippa dessa utgifter. Sanningen är ju den att regeringen inte bara sparar på utgifterna, regeringen tjänar ju på höjningen av matpriserna till följd av en ökning av statsinkomsterna på grund av matmomsen. En tredjedel av höjningen av matpriserna kommer ju tillbaka till staten. Detta innebär en direkt skattehöjning för många människor. Framför allt betyder det en kraftig skattehöjning för människor som använder merparten av sin inkomst för matinköp, dvs. främst barnfamiljer, lågavlönade och pensionärer.

Ni höjer således skatten för barnfamiljer och de lägst avlönade, och senare skall ni ge de högst avlönade stora skattesänkningar med hjälp av den marginalskattereform som ni berömmar er av. Hur kan ni försvara detta att plåga redan hårt pressade grupper med ökade skatter samtidigt som ni sänker skatten för de högst avlönade? Vi har föreslagit prisstopp på baslivsmedlen och slopande av momsen på maten. I dag har vi föreslagit att man skall sänka mjölkpriset till 2:50 kr. fram till valet 1982. Det skulle gynna de grupper som bäst behöver stöd: barnfamiljerna, de lägst avlönade och pensionärerna. Hittills har ni gått emot detta. Men nu ställer jag frågan än en gång: Är ni beredda att genomföra någon form av prisstopp på baslivsmedlen, att slopa momsen på maten och sänka mjölkpriset? Jag tror att det vore bra, om ni kunde ge ett klart besked på den här punkten. Vi menar att det finns pengar att använda. I stället för att sänka marginalskatterna kunde man använda dem till att stoppa matprishöjningarna. Vi anser att det är mer angeläget att sänka mjölkpriset och övriga matpriser än att genomföra förbättringar för höginkomsttagarna. Den 40-procentiga matprishöjningen måste stoppas. Vad tänker regeringen göra för att stoppa den höjningen?

Anf. 61 Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Säg vad man vill om Lars Werner, men han är konsekvent. Han håller sig till samma argumentation i varje allmänekonomisk debatt.

Han försöker inte göra gällande att han står för någon annan politisk idé än han faktiskt gör. Det länder honom till heder.

Till det rutinartade i Lars Werners inlägg hör att förenkla alla problem. Han kan ställa sig vid sidan om. Han behöver aldrig vara med och ta ansvar för några tuffa beslut. Han kan "sniffa" sig fram till var det finns missnöje bland människorna, det må gälla livsmedelspriser, höga hyror eller höga räntor, för att sedan komma med sitt enkla budskap: Låt oss sänka hyrorna och räntorna och låt oss sänka matpriserna genom momsarrangemang eller någonting annat.

Det är en tacksam roll, och egentligen skulle man inte behöva mer än påpeka vad det är för sorts politik som vpk rekommenderar. Men det är väl rimligt att jag går in och svarar i korthet på de frågor som Lars Werner trots allt ställer, låt vara att hans krav, lösryckta ur sitt sammanhang, knappast kan bilda underlag för någon ekonomisk politik.

Jag lyssnade också till vad Lars Werner sade före middagspausen, även om jag inte satt i kammaren. Han talade då länge och ordrikt om den sociala nedrustning för de handikappade som regeringen skulle föreslå. Försiktigtvis nämnde han inga konkreta exempel. Sanningen är ju också den att det inte finns några sådana. Vi har inte lagt fram några sådana förslag. Jag utgår ifrån att de besparingsförslag som vi kommer att bli tvingade att lägga fram kommer att bli sådana att de skyddar de svaga i samhället, och dit hör förvisso de handikappade.

Vad gäller det som har hänt på detta område är det dessutom precis tvärtom på det viset, att vi har föreslagit utökningar av skilda slag, vilket vi t. o. m. fick oppositionsledarens Palmes beröm för här alldeles nyligen. Det senaste inslaget i den politiken har varit förslaget om att införa s. k. texttelefoner.

Lars Werner frågade om det senaste sparpaketet – det på 12 miljarder som vi har talat om – liksom tidigare sparpaket kommer, som han sade, att drabba barnfamiljerna, sjuka, lågavlönade m. fl. svaga grupper i första hand. För det första är det fel att så skulle ha skett, för det andra kommer det inte heller att ske framöver.

Beträffande barnfamiljerna har regeringen t. ex. föreslagit höjda barnbidrag för flerbarnsfamiljer, vilket kanske Lars Werner har noterat – plus 50 % för tredje barnet och plus 100 %, dvs. en fördubbling, för det fjärde. Vi kommer att fortsätta på den vägen.

När vi av besparings skull minskar de generella subventionerna – och det måste vi göra – skall vi samtidigt öka stödet direkt till de svagaste. Det är den politiken som vi brukar kalla prioriteringspolitik. I ett läge där resurserna är begränsade måste man se till, att de som behöver dem bäst också får del av dem. Det kan innebära att andra grupper, som vi i och för sig också skulle vilja stödja, inte kommer att få det stödet, men det är inte detsamma som att föra en medveten social nedrustningspolitik. Vi kan inte föra någon social politik över huvud taget som bygger på förutsättningen att vi har större resurser än vi faktiskt har.

Lars Werner frågade också i sitt inlägg om vi vill sänka räntan till 10 %.

Det är klart att jag skulle kunna säga: Ja, visst vill vi det. Vem skulle inte vilja det, om räntan var högre, för att underlätta industrins investeringar, för att sänka hyreskostnaderna osv.? Men tyvärr är de ekonomiska sambanden inte så enkla som Lars Werner tycks tro eller i varje fall vill göra gällande. Det räcker inte med att vilja sänka räntan; vi måste först föra en budget- och kreditpolitik som gör det möjligt med en sådan räntepolitik, och den budget- och kreditpolitiken vill ju Lars Werner inte vara med om. Skulle man ta sig tid på ekonomidepartementet och räkna ut vilken ränta vi skulle ha, om den kredit- och budgetpolitik som vpk rekommenderar faktiskt skulle genomföras, tror jag att ränteläget i Sverige skulle visa sig bli dubbelt så högt som f. n., för att inte tala om vilken enorm inflation vi skulle ha – fortfarande rent teoretiskt, för den politiken skulle aldrig tåla verklighetens hårda granskning.

Vidare frågade Lars Werner hur stor arbetslöshet regeringen kan acceptera. Regeringens mål är att uppnå och bevara den fulla sysselsättningen. Under alla de år vi har haft en icke-socialistisk regering har det varit målet, och vi har också lyckats med detta trots enorma påfrestningar.

Jag har flera gånger, även i dag, utvecklat vad som skulle hända med sysselsättningen, om vi inte förde den strama finanspolitik som regeringen nu rekommenderar. Jag har också utvecklat vad som skulle hända med den sociala välfärdspolitiken, om vi inte förde den strama finanspolitik som vi nu för. Då skulle vi hamna i ett läge där vi inte själva kan kontrollera utvecklingen, där vi inte själva kan kontrollera hur stor sysselsättningen skall vara och där vi inte heller kommer att kunna i samma ordnade form som nu genomföra de besparingsprogram som vi är i full färd med.

Det är just för att undvika en sådan katastrofal sysselsättningssituation som vi har lagt de förslag som riksdagen i dag behandlar och som har fått stöd av finansutskottets majoritet. Det är i dess betänkande svaret på Lars Werners alla frågor finns, vare sig det handlar om hur höga matpriserna skall vara, om hur hög räntan skall vara eller om hur hög momsens skall vara. Vi måste föra en ekonomisk politik som gör det möjligt att trygga den fulla sysselsättningen, som gör det möjligt att bevara den sociala välfärdspolitiken, som gör det möjligt för människorna att ha en sådan köpkraft att de kan hålla en rimlig materiell standard.

Anf. 62 LARS WERNER (vpk) replik:

Herr talman! Det hör väl till artigheten att tacka för den komplimang som jag och mitt parti fick för att vi var konsekventa och inte ändrade våra argument. Det vore bra om alla partier vore konsekventa, och det gäller framför allt regeringens medlemmar.

Ola Ullsten säger att de handikappade har fått stöd. Men det påståendet går ju stick i stäv med vad de handikappades egna organisationer hävdar. Jag tror nog att Ola Ullsten talar litet grand mot bättre vetande. Det är inte på det sättet. De handikappade har drabbats av de s. k. sparpaket eller nedrustningsprogram som ni har gått i spetsen för.

Ola Ullsten svarade aldrig på min fråga, om regeringen var beredd att göra

Tisdagen den
9 juni 1981

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

något åt de kommande matprishöjningarna. Det var många ord men inga konkreta svar. Om någonting skall göras för att stoppa de kommande, stora matprishöjningarna, så brådskar det. Därför måste regeringen bestämma sig. Ni har att avgöra om ni skall tillåta 40-procentiga prishöjningar på baslivsmedel under de närmaste 18 månaderna och om ni samtidigt skall ge de högst avlönade stora skattelättnader.

Jag har svårt att förstå att regeringspartierna är beredda att gå i spetsen för en så uppenbart orättfärdig politik. Folkpartiet kallar sig ju dels ett småfolkets parti, dels ett liberalt frisinnat parti, som kämpar för de svagares intressen. Om ni bestämmer er för att medverka till att genomföra dessa matprishöjningar på 40 % och samtidigt är med om att genomföra marginalskattesänkningar för de högst avlönade, då kan ni aldrig mer bli trovärdiga när ni påstår er företräda de grupper i samhället som ni i andra sammanhang säger er värna om. Då har ni i stället satt er i knäet på Gösta Bohman och moderaterna.

Jag ställde också en fråga om det kommande sparpaketet. Jag begär naturligtvis inte att Ola Ullsten i detalj skall redovisa vad det kommer att innehålla. Men när han hävdar att man skall fortsätta att stödja barnfamiljerna precis som förut, då gör han ändå svart till vitt. Är det sparpaketet som utgör detta stöd, då tror jag nog att barnfamiljerna kommer att betacka sig för sådana stöd i fortsättningen.

Vidare frågade jag om ni i detta tredje sparpaket är beredda att lägga bördorna på de högst avlönade, på storföretagen och storfinansen. Men det svarade inte Ola Ullsten på. Det betyder uppenbarligen att hans svar är nej. Tydligen är det s. k. vanligt folk som skall plågas ytterligare i detta tredje paket.

Ännu en gång: Kommer detta sparpaket att över huvud taget innehålla något som drabbar storföretagen och storfinansen? Finns det ett enda litet förslag i den riktningen? Om ni inte vill berätta mer om det övriga innehållet, så säg ändå någonting på den punkten. Det anser jag inte är att begära för mycket.

Anf. 63 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Det enda som skatteutskottet tycks vara enigt om är att utskottet blivit diskriminerat när det gäller dagens debattordning.

Statsministern började sitt anförande med att säga att skattefrågorna under våren stått i centrum för debatten. Detta är självfallet riktigt, och det var ju också skattefrågorna som spräckte trepartiregeringen.

Lika självfallet är att skatteutskottsfrågorna skulle ha debatterats i anslutning till finansutskottets ärenden. Så har nu inte blivit fallet, och det är att beklaga.

Skatteutskottets värderade ordförande har gjort en tydlig markering genom att bara anmäla sig för en minuts taletid.

Den moderata reservationen till skatteutskottets betänkande nr 59 är en uppföljning av det förslag till skattereform som trepartiregeringen aviserade i sitt ekonomiska handlingsprogram av den 3 februari 1981 och i propositionen

1980/81:118 om ekonomisk-politiska åtgärder.

Moderata samlingspartiet har alltså, i motsats till mittenpartierna, varit konsekvent och stått fast vid en inom regeringen träffad uppgörelse.

Vår reservation utmynnar i fyra olika yrkanden, som jag nu skall redogöra för.

Det första gäller marginalskatterna. I regeringens ekonomiska handlingsprogram heter det att inriktningen bör vara att sänka marginalskatterna till 50 % för den helt dominerande delen av de heltidsarbetande inkomsttagarna. Detta förutsätter motsvarande justering av gällande marginalskattetak. En reform med den inriktningen bör genomföras i tre steg med början 1982 och fullföljas 1983 och 1984. Dessa meningar, som vittnar om en bestämd och klar viljeinriktning, upprepade statsministern här i kammaren den 4 februari, och samma sak underströk dåvarande budgetminister Rolf Wirtén vid en presskonferens den 10 mars. "En marginalskattereform framstår som den kanske mest angelägna, mest offensiva åtgärden just nu", hette det den gången. I april sade statssekreterare Bengt Westerberg till Veckans Affärer: "Min bedömning är att det vore allvarligt för svensk ekonomi i fall vi sköt skattepaketet framför oss."

Vad som var oerhört angeläget i februari, oerhört angeläget i mars och oerhört angeläget i april blir i slutet av den sistnämnda månaden så betydelselöst att mittenpartierna gladeligen förhandlar bort det mesta av marginalskattereformen i sin iver att vara socialdemokraterna till lags. Men otack är sannerligen världens lön. En vecka senare går samma socialdemokrater ut i alla förstamajtalen runt om i landet och kräver att den regering man just gjort upp med genast skall avgå.

Ett uppskov med marginalskattereformen ett år är utomordentligt allvarligt, dels därför att man missar ett år av offensiv för en bättre ekonomi, dels därför att det hos många skapar en djup osäkerhet om vad de avtalslutande parterna verkligen kan och vill åstadkomma.

Det kan inte göras en bättre sammanfattning än den som presenteras av Grönköpings Veckoblad:

"Det brådskar nu med att reformera marginalskatterna, framhåller hr stadsrådet Joel Eriksson (s), men vore det av flera skäl praktiskt, om detsamma kunde uppskjutas till efter nästkommande val."

Emellertid är det inte nog med ett års olycksaligt uppskov med marginalskattereformen. Principöverenskommelsen mellan mittenpartierna och socialdemokraterna innebär en långtgående urvattning av marginalskattereformens omfattning.

Trepartiregeringens förslag till sänkning av marginalskatterna till högst 50 % gällde "för den helt dominerande delen av heltidsarbetande inkomsttagare". I det s. k. Dokumentet har detta ändrats till att reformen bör omfatta "huvuddelen", vilket inte behöver vara mer än 51 %. Inte ens ordet marginalskattereform finns med, och ingenting sägs om skaljusteringar över 50-procentsintervallet. Så sent som i julas röstade socialdemokraterna för att 80-85-procentsregeln skulle tas bort. Detta är illavarslande för framtiden.

Finansieringen av skattereformen har tidigare ingående diskuterats i

Nr 162

Tisdagen den
9 juni 1981

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

finansutskottsavsnittet, så jag går inte ytterligare in på den frågan.

Vi moderater begär att regeringen i höst skall presentera förslag till skatteskalor för alla tre åren i enlighet med vad som anförts i den moderata motionen 2188.

Med det sagda, herr talman, yrkar jag bifall till mom. 1 i reservationen.

Mom. 2 i vår reservation gäller indexregleringen. Före regeringsskiftet 1976 kämpade de borgerliga partierna hårt för en indexreglering av skatteskalorna, så att inflationen inte automatiskt skulle tillåtas höja skattetrycket.

En av trepartiregeringen nr 1:s första åtgärder var att 1977 genomföra en indexreglering, och vikten av att behålla detta inflationsskydd underströks i 1979 års regeringsförklaring av trepartiregering nr 2.

Socialdemokraterna har alltid motsatt sig inflationsskyddade skatteskalor – de tycker att det är en bekväm och bra modell att smyghöja skatten. En socialdemokratisk motion syftande till att avskaffa indexregleringen avskogs så sent som vid detta riksmöte.

Enligt överenskommelsen mellan mitten och socialdemokraterna skall den nuvarande indexregleringen ersättas med en annan form av inflationsskydd. Vilken har inte precisrats, men hur sossarna har tänkt sig det hela framgår av Kjell-Olof Feldts referat av den s. k. underbara natten: "Herr Gud, nu säger han – Rolf Wirtén – "ja och amen t. o. m. till att avskaffa indexregleringen." Detta sade alltså Kjell-Olof Feldt i ett telefonsamtal till sin partiledare Olof Palme kl. 3 på natten.

Hur som helst så kan man tydligen utgå från att inflationsskyddet försämras. Och därmed förtas en del av verkningarna av en marginalskattesänkning. Om det nu inte blir någon försämring, så låt oss få höra det här i kammaren från något ansvarigt håll – om det nu finns något sådant ansvarigt håll!

Eftersom det är riksdagen och inte inflationen som skall ha ansvaret för en eventuell skattehöjning, och då det dessutom står skrivet i 1979 års regeringsförklaring att skyddet i fråga skall vara kvar, yrkar jag bifall till mom. 2 i reservationen.

Så till marginalskattespärren. Enligt regeringsförslaget skulle spärren för 1982 sättas till 82 %. År 1983 skulle den sänkas till 79 %, för att 1984 nå målet, 75 %. Denna procentsats skulle gälla för inkomster över 30 basenheter, dvs. f. n. 192 000 kr. Får vi då något marginalskattetak? I den s. k. överenskommelsen sägs det över huvud taget inte ett ord om någon sådan spärr.

Det skulle vara intressant att veta hur de avtalslutande parterna ser på frågan om en marginalskattespärr. Blir det någon sådan i den proposition som mittenpartierna och socialdemokraterna i förhoppningsvis god sämja skall snickra ihop i kanslihuset och presentera för riksdagen nästa vår?

Herr talman! Jag yrkar bifall till mom. 3 i den moderata reservationen.

Det fjärde och sista yrkandet gäller ränte- och underskottsavdrag. Skälet till att de samverkande partierna ville skjuta upp marginalskattereformen ett

år var socialdemokraternas krav att koppla skattesänkningen till en begränsning av avdragen. Det skall först och främst slås fast att den viktigaste reformen för att göra avdragen mindre värda självfallet är en ordentlig sänkning av marginalskatterna. Detta borde envar inse, och därmed är det knappast logiskt med en koppling mellan en marginalskattesänkning och avdragen.

Utöver den minskning i avdragens värde som en marginalskattesänkning utgör har trepartiregeringen visat sin vilja att ta itu med de problem som underskottsavdragen utgör i dagens Sverige med hög inflation och skyhöga marginalskatter. Problemen med att få rättvisa, enkla och heltäckande regler som hindrar icke önskvärda underskottsavdrag är emellertid utomordentligt stora, och klokt nog band sig regeringen inte för den omdiskuterade och kritiserade s. k. Kleppemodellen, som ju underkänts i Kleppes eget hemland Norge.

I denna allvarliga fråga har mittenpartierna återigen vikt sig för socialdemokraterna och accepterat att underskottsavdragen *bör* begränsas till högst 50 % av avdragsbeloppet. Denna eftergift är varken mer eller mindre än häpnadsväckande, inte minst med tanke på att det i 1979 års regeringsförklaring klart utfästes att villaägarnas ränteavdrag skulle bibehållas. I förra valrörelsen utfärdade socialdemokraterna till yttermera visso ett s. k. fribrev till landets villaägare.

Om man nu skulle förverkliga andemeningen i denna del av uppgörelsen mellan mitten och socialdemokraterna, innebär det att alla småhusägare med mer än 50 % marginalskatt inte skulle få full avdragsrätt för sina räntekostnader. De som får mer än 50 % marginalskatt blir dessutom avsevärt fler än om trepartiregeringens ursprungliga förslag till marginalskattesänkning hade följts. Ett begränsat inflationsskydd puttar också upp fler personer i det skikt som får mer än 50 % i marginalskatt.

Nu sägs det från alla de tre samverkande partierna att deras avsikt självfallet inte är att försätta vanliga villaägare i svårigheter. Jag skulle då gärna vilja be de tre partiernas representanter om en definition på vad de menar med vanliga villaägare. Landets ca 1 miljon familjer som bor i småhus är alldeles säkert också intresserade av att få veta vilka som är vanliga villaägare och vilka som är ovanliga. Om svar anhålls alltså.

Det finns andra grupper än villaägare som har anledning att undra över hur det kommer att bli om underskottsavdragen begränsas till högst 50 % av avdragsbeloppet.

Alla företagare som inte bedriver sin verksamhet i aktiebolagsform, ävensom andra personer med ojämna inkomstförhållanden, kommer i svårigheter om rätten till förlustavdrag från ett år till ett annat slopas.

Och hur går det för deltidjordbrukaren som för sin utkomst även måste ha ett annat förvärvsarbete? Blir ett underskott i jordbruket under alla förhållanden avdragsgillt mot tjänsteinkomsten? Med andra ord: Kommer man här att göra ett undantag från den föreslagna regeln om underskottsavdrag?

F. ö. är det fara värt att det blir socialdemokraterna som kommer att

diktera hur avdragsreformen skall se ut. I en debatt här i kammaren för drygt en månad sedan sade Erik Wörnberg att en överenskommelse med mittenpartierna om avdragsreformen förmodligen var ett villkor för att socialdemokraterna skulle delta i fråga om en marginalskattesänkning. I det spelet sitter knappast mittenpartierna med trumfen på hand.

Den mångomtalade överenskommelsen innehåller också ett löfte om att "privata ränteavdrag där dessa inte utgör underskottsavdrag" skall ses över. Man kan fråga sig hur det skall gå med exempelvis aktie- och obligationsmarknaden om man framöver inte får dra av räntor på lån som tagits för att finansiera ett värdepappersköp. Avkastningen på dessa värdepapper däremot tas upp till beskattning.

Herr talman! Jag har uppehållit mig ganska länge vid problemen kring underskottsavdragen, därför att överenskommelsen mellan socialdemokraterna och mittenpartierna skapat en avsevärd oro och osäkerhet bland stora grupper av vårt folk. Om inget klarläggande görs, kommer denna osäkerhet och oro att vara till nästa vår då propositionen läggs på riksdagens bord.

Jag efterlyser alltså ett klarläggande beträffande hur de tre partierna ser på avdragsfrågan. Jag medger att frågan först skall utredas innan något definitivt kan sägas, men det finns väl i alla fall en viljeinriktning som kan delges kammaren.

Sammanfattningsvis vore jag alltså tacksam för svar på följande frågor i anslutning till den moderata reservationen:

1. Kan man räkna med ett sämre inflationsskydd av skatteskalorna efter 1983?
2. Blir det någon marginalskattespärr, och i så fall var på inkomstskalan?
3. Vad menas med vanliga villaägare?
4. Blir det en avdragsbegränsning till 50 % enligt modell Kleppe?

Med det sagda, herr talman, yrkar jag bifall till mom. 4 i den moderata reservationen.

Anf. 64 HANS PETERSSON i Hallsthammar (vpk):

Herr talman! Dagens ärendebehandling påminner om den behandling som bestods skattefrågorna för någon månad sedan när de behandlades här i riksdagen. Först tvättade de inblandade i skatteöverenskommelsen sin gemensamma byk omsorgsfullt och noggrant, och sedan avfärdar man vpk-förslagen om en demokratisk skattepolitik snabbt och enkelt med hänvisningar till tidigare beslut och till överenskommelsen.

Det förvånar mig inte om det också visar sig att debatten de facto redan är slut trots att många talare återstår på listan. Jag tycker debattordningen varslar om det. Vad värre är, och det är det väsentliga: Man har nu gått in för en skattepolitik som på sikt inte kan gynna de vanliga arbetande människorna. Kortsiktiga eftergifter för argument om marginalskatter har fått gå före en långsiktig och målmedveten skattepolitik. Om socialdemokraterna kommer tillbaka efter 1982 års val – som de själva tror och som de visar genom sina dekaleringar på bilrutorna –, har man ändå lämnat de avgående

borgerliga mittpartierna en garanti för att deras skattepolitik i stort sett skall genomföras. Det är ett mycket märkligt sätt att argumentera för det egna partiets återkomst i kommande val.

Det verkar nu som om – och det har C.-H. Hermansson också sagt i sitt anförande – vpk ensamt står kvar vid arbetarrörelsens grundläggande principer i skattepolitiken. Målsättningen för skattepolitiken är ju att den dels skall ge inkomster för den offentliga sektorn, dels tjäna som ett instrument för inkomstutjämning, som instrument för en socialt riktig politik.

Eftersom det borgerliga regeringsinnehavet och den skattepolitik som förts har inneburit att progressiviteten har försvagats, tycker vi att det är onödigt att ytterligare fortsätta på den vägen, speciellt som det är de högsta inkomsttagarna som har fått de största lättnaderna.

Som exempel kan jag visa på att från 1976 till 1981 har det skett en markant förskjutning från den del av skatten som är progressiv dvs. statsskatten till den del av skatten som är orättvis och lika hård för alla dvs. kommunalskatten. År 1976 kom 33 % av skatteinkomsterna från den kommunala skatten. År 1981 har den andelen ökat till 43 %, en ökning med 10 %. År 1976 kom 29 % av skatteinkomsterna från den progressiva statsskatten, medan den siffran till 1981 har sjunkit till 17 %, alltså minus 12 %.

Det här kan ytterligare belysas genom att vi ser efter i vilka inkomstlägen som man betalar lika mycket i kommunalskatt som i statsskatt. År 1976 betalade man hälften av sin skatt som kommunalskatt och hälften som statsskatt, om man tjänade ungefär 90 000 kr. År 1981 har det läget flyttats upp till 190 000 kr., vilket betyder att alla i inkomstlägen under 190 000 kr. har en större del av sin skatt att hänföra till kommunalskatten än till statsskatten.

Trots detta diskuteras uteslutande om en förändring av progressiviteten hos skatterna dvs. statsskatten, medan den tunga och odemokratiska delen inte berörs alls. Visserligen finns kommunalskatten med i botten när det talas om de s. k. marginalskatterna, men om man har tänkt genomföra en bra och riktigt fördelad skattereform, borde huvudvikten i åtgärderna ha legat på den tunga och odemokratiska del av beskattningen som heter kommunalskatt och indirekt skatt. Men man har alltså fastnat för statsskatten.

Vpk för sin del håller fast vid de riktlinjer som vi lade fram 1976 och som vi kallade för grundlinjer för en skattereform. Vi vill förändra skattepolitiken efter två huvudlinjer: för det första genom införande av ett system av produktionsskatter, beräknade i förhållande till företagets förädlingsvärde, råvaru- och energiförbrukning, för det andra genom införande av en progressiv statskommunal enhetsskatt.

Omläggningen till produktionsskatt med en successivt höjd skatteprocent innebär att den direkta skatten så småningom kan slopas på alla vanliga löntagarinkomster. Dessa beräknas då netto, och arbetsköparen betalar in skatten i form av produktionsskatt.

Det här systemet måste emellertid kompletteras med en progressiv skatt på högre inkomster. Denna liksom hela det återstående skatteuttaget under

övergångstiden till en fullständig produktionsbeskattning uttas inom ramen för ett system med en statskommunal enhetsskatt.

Detta är alltså de två huvudlinjer vi för fram som grund för en demokratisk skattereform. Progressiviteten i skattesystemet får inte försvagas utan måste tvärtom skärpas, genom åtgärder som innebär att höga inkomster, kapitalvinster och stora förmögenheter till fullo underkastas beskattning.

Den indirekta beskattningen måste också lindras. Skälet är att dessa skatter är regressiva, dvs. – som jag tidigare berört – deras relativa tyngd är störst för lägre inkomsttagare. Särskilt gäller det mervärdeskatten på livsmedel, eftersom lägre inkomsttagare, personer med tungt arbete och familjer med många barn måste använda en större del av sina inkomster till inköp av mat än vad högre inkomsttagare gör. Vpk har därför länge drivit kravet att momsens på mat skall slopas. Detta krav har under ett antal år varit framgångsrikt på det viset att man subventionerat baslivsmedel med statliga medel. Men nu förutskickas ju förändringar i subventionssystemet, och enorma höjningar av matpriserna planeras. Därför framstår vårt krav att ta bort momsens på maten som ännu nödvändigare än tidigare, och det borde alltså kunna bifallas. Det är nödvändigt att det bifalls.

Det är emellertid nödvändigt att vidga en skattepolitisk reform också så att den inbegriper åtgärder som gäller beskattningen av stora förmögenheter, spekulationsvinster, realisationsvinster osv. Beskattningen av stora förmögenheter är nu mycket låg och måste skärpas. Realisationsvinster bör i princip underkastas samma beskattning som arbetsinkomster. Bolagsskatten bör höjas och skattefriheten slopas för finansfamiljernas stiftelser. Skatte-subventioneringen för sparande i aktier bör likaså slopas och omsättnings-skatt införas på aktieaffärer, precis på samma sätt som det ligger moms på andra varor.

De ökade skatteinkomsterna kan användas för att avskaffa t. ex. momsens på livsmedel och för ökade statliga bidrag till kommunerna.

Indexregleringen av skatterna bör avskaffas och ersättas med årliga revisioner av skatteskalorna. Det grundläggande problemet är här inflationen, som förändrar den beslutade skattepolitiken från ett år till ett annat. En beslutsam kamp mot inflation och prisstegringar och en riktigt förd finanspolitik är därför nödvändiga förutsättningar för ett rationellt och användbart skattesystem.

Herr talman! Jag skulle kunna fortsätta och tala om vpk:s alla skatteförslag, som finns redovisade i motion 1559 från den allmänna motionstiden, vilken nu till vissa delar behandlas. Men jag skall nöja mig med att yrka bifall till de delar som nu är aktuella.

Jag yrkar naturligtvis även bifall till vår motion 2193, samtidigt som jag beklagar att de andra partierna tydligen inte är beredda att, som vi kräver, uttala att skattesystemet skall vara progressivt och inkomstutjämnande. Det ställer man alltså inte upp på. Man är heller inte beredd att arbeta för en ny och bättre skattepolitik, som på längre sikt skulle kunna lägga grunden för en riktig och hållbar skattepolitik, utan man nöjer sig med att sy dit några nya lappar i lapptäcket. Den nyligen presenterade skatteöverenskommelsen är ju

ingenting annat än en ny lapp i detta enorma lapptäcke. Den här gången har man dock sytt dit några sidenlappar, som gör täcket litet finare och angenämare för höjrikomsttagarna. Men till den breda allmänheten måste man då säga: Låt er inte bländas av att det sitter några nya lappar på täcket! Det är det gamla, kyliga och dåliga, och det kommer att behöva många nya lappar. Eftergifter för en borgerlig politik kan aldrig vara lösningen på borgerligt misslyckande, lika litet som ännu mer kapitalism kan vara en lösning på kapitalismens problem.

Anf. 65 ERIK WÄRNBERG (s):

Herr talman! Efter den debatt som varit om skatterna har jag bara en sak att göra, nämligen att yrka bifall till utskottets hemställan i dess helhet i skatteutskottets betänkande nr 59.

Anf. 66 STIG JOSEFSON (c):

Herr talman! Egentligen kunde jag ha nöjt mig med att ställa samma yrkande som Erik Wärnberg. Skattefrågan har diskuterats i flera debattomgångar i dag, och därför finns det ingen anledning att nu dra upp en ny debattomgång. Jag vill här endast slå fast vissa saker kring den skatteuppgörelse som träffats mellan centern, folkpartiet och socialdemokraterna. Den innebär att grunden är lagd till en kraftig sänkning av marginalskatten. Reformen måste totalfinansieras, dvs. statens inkomster får inte minskas på grund av skatteomläggningen. Underskottsavdragen måste begränsas, vilket också moderaterna tidigare varit positivt inställda till. Fälldinregeringen, med moderaterna, tillsatte själv en utredning i denna fråga. Skillnaden mellan de båda skatteförslagen är inte på långt när så stor som man här i debatten har velat påskina. Den verkliga skillnad som föreligger är att genomförandet enligt den träffade överenskommelsen skall påbörjas ett år senare. Dock kan genomförandet nu ske med en mycket bred förankring i riksdagen och med förståelse och stöd också från arbetsmarknadens parter, en sak som jag anser att även moderaterna borde hälsa med tillfredsställelse.

Moderata samlingspartiet har valt att på allt sätt misstänkliggöra trepartiöverenskommelsen och att förvränga dess innehåll. För att på kort sikt vinna fördelar konstrueras exempel som helt saknar förankring i verkligheten. Vi har sett detta i insändare i tidningar, i referat och nu också i reservationen, och samma sak förekom i det anförande som Knut Wachtmeister höll. Ett exempel på detta är frågan om var gränsen skall ligga för 50 % marginalskatt. Här har klart uttalats att den skall ligga vid en årsinkomst på mellan 90 000 och 115 000 kr. Trots detta vill man nu påskina att den kan komma att ligga på 64 000–70 000 kr. i årsinkomst. Jag vet inte vilken avsikt man har med en sådan misstolkning. Än värre är det med de vilda fantasierna kring underskottsavdragen. Skrämselpropagandan har här knappast några gränser. Tror inte moderata samlingspartiet att också centerpartiet, folkpartiet och socialdemokraterna är angelägna om att få en vettig utformning av underskottsavdragen?

Här har, bl. a. av Knut Wachtmeister, ställts frågor om hur underskottsavdragen skall utformas. Men Knut Wachtmeister vet att denna fråga är föremål för utredning. Treparti-regeringen har lagt fram ett förslag, och med utgångspunkt från detta kommer diskussionen att fortsätta och utformningen att ske under de närmaste månaderna. Vi får väl avvakta detta, innan vi börjar diskutera detaljfrågorna.

Debatten om 1982 års skatteregler får vi tillfälle att föra i samband med den proposition som kommer att lämnas under höstriksdagen. Likaledes får vi tillfälle att diskutera trepartiupp-görelsen när förslagen är i detalj utformade. Först då dessa föreligger är det möjligt att få till stånd en meningsfylld debatt i själva sakfrågan.

Jag skall inte förlänga debatten någon längre stund, utan jag vill endast ställa en fråga till Knut Wachtmeister.

I reservationen står bl. a. att om man kan minska kostnaden för sjukförsäkringen genom förändringar i sjukförsäkringssystemet, då bör överskottet användas för att finansiera skatteomläggningen. I reservationen står också att moderaterna motsätter sig höjda arbetsgivaravgifter. Jag vill då fråga Knut Wachtmeister: Vari ligger skillnaden mellan att ta ut 2 % för hög avgift till sjukförsäkringen och använda dessa medel till att finansiera skattereformen eller att sänka sjukförsäkringsavgiften med 2 % och i stället ta ut en 2-procentig arbetsgivaravgift? Varken ur samhällsekonomisk synpunkt eller ur företagets synpunkt är det någon skillnad. Man frågar sig om detta bara är ett sätt att förvilla begreppen.

De fem frågor som Knut Wachtmeister framförde skall jag inte gå närmare in på här. Om Knut Wachtmeister läser utskottsbetänkandet skall han få direkt svar på flera av sina frågor. När det gäller den oro som Knut Wachtmeister sade redan hade uppstått framför allt på grund av diskussionen om avdragssystemet vill jag säga att anledningen till den först och främst är den debatteknik som moderaterna har använt, en debatteknik som är ganska lik den som under ett visst skede användes när det gällde fastighetstaxeringen.

Herr talman! Med hänsyn till att den fråga som utgör grunden för reservationen i skatteutskottets betänkande nr 59 redan har diskuterats i flera debattomgångar och eftersom dessa frågor på nytt kommer att diskuteras i samband med att regeringen framlägger sina förslag, skall jag inte förlänga debatten utan endast yrka bifall till skatteutskottets hemställan i betänkandet.

Anf. 67 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! Jag fick en fråga av Stig Josefson beträffande sjukförsäkringen. Jag vill säga att ett återinförande av en eller flera karensdagar skulle medföra mycket stora besparingar, därför att man på många håll då inte får den omfattning av sjukskrivning som man nu har. Införandet av en karensdag har beräknats medföra en besparing på 1 miljard, så det ligger alltså oerhört mycket positivt i det. Jag är övertygad om att en majoritet av svenska folket skulle acceptera ett återinförande av en eller flera karensdagar. Det var mitt

svar på den fråga som Stig Josefson ställde.

Jag konstaterar att jag inte fick annat än ganska svävande svar på de fyra frågor som jag ställde till både Stig Josefson och Erik Wörnberg – Erik Wörnberg föredrog att inte alls svara.

Anf. 68 STIG JOSEFSON (c) replik:

Herr talman! Jag fick inte svar på den fråga jag ställde. Jag frågade inte om värdet av att ta bort karensdagarna. Om man här kan göra en besparing utan att det får alltför besvärande konsekvenser är det klart att vi är angelägna om det. Men vad jag frågade efter var om moderata samlingspartiet kan acceptera att man tar ut 1 eller 2 % för hög avgift till sjukförsäkringen och använder den till finansiering av skattereformen. Kan man acceptera det men inte acceptera en sänkning av sjukförsäkringsavgiften och en höjning av arbetsgivaravgiften? Det är vad som står i reservationen, och jag kan inte finna att detta är annat än försök att förvilliga begreppen om den verkliga innebörden. Svara på min fråga om man kan acceptera detta eller inte!

Anf. 69 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! Det står inte riktigt så i reservationen: Vi har där sagt hur vi föreslår att man skall finansiera skattesänkningen det första året, dvs. 1982. För 1983 och 1984 har vi diskuterat olika förslag till finansiering. Vi har sagt att det varken konjunkturpolitiskt eller i övrigt är lämpligt att binda sig för en finansiering för två år framöver. Men vi har sagt att en modell för finansiering är att införa en eller flera karensdagar, vilket skulle spara mycket pengar och skulle kunna användas till en del av finansieringen av den marginalskattesänkning som sker 1983 och 1984.

Anf. 70 STIG JOSEFSON (c) replik:

Herr talman! Jag upprepar frågan: Är moderaterna beredda att redovisa detta på det sätt vi brukar göra, nämligen att redovisa en lägre avgift för sjukförsäkringen och redovisa det andra som arbetsgivaravgift? Det är det som inte framgår på s. 10 i reservationen, utan där sägs att om man får ett överskott inom sjukförsäkringssystemet kan man använda detta till finansieringen av skattesänkningen. Enligt min uppfattning är det ingenting annat än en arbetsgivaravgift som man tar ut under annan beteckning.

Anf. 71 WILHELM GUSTAFSSON (fp):

Herr talman! Den skatteutskottsruna i debatten om den ekonomiska politiken som vi just nu ägnar oss åt synes föga motiverad.

Utgångspunkten för skatteutskottets betänkande är regeringens förslag om att statlig inkomstskatt för nästa budgetår skall ingå i preliminär skatt med 100 % av grundbeloppet. Det är ett förslag varom ingen oenighet råder och som därför knappast borde ge upphov till debatt.

Men moderaterna har valt att i anslutning till detta okontroversiella förslag, i en omfattande motion presentera sina åsikter om en marginalskattesänkning och nu ta upp en debatt om inriktning, tidpunkt och även

detaljutförning när det gäller en sådan reform.

Som ett offensivt led i den ekonomiska politiken är en marginalskattereform ett väsentligt och nödvändigt inslag. Det har vi inom folkpartiet aldrig varit tveksamma om. Men detta har ju också klart framgått av den debatt som finansutskottets företrädare, ekonomi- och budgetministern och partiledarna nyss genomfört.

Därför blir en diskussion nu en "efterdebatt", där synpunkterna på marginalskattesänkningens roll i den ekonomiska politiken huvudsakligen skulle komma att bestå av upprepningar av det som tidigare sagts.

Knut Wachtmeister har i ett längre anförande gett moderaternas syn på hur en marginalskattereform bör utformas, såsom finns beskrivet i moderatmotionen 2188 och i moderatreservationen till skatteutskottets betänkande 59.

För skatteutskottets del brukar den kutymen råda att när det gäller motioner i frågor som man vet skall bli föremål för regeringsförslag väntar man med ställningstagande och debatt tills propositionen föreligger. Då, men först då, får man samtidigt tillgång till alla de olika bedömningar, värderingar och detaljförslag som måste beaktas vid ställningstagandet.

Det är därför som vi i utskottet kortfattat hänvisar till principöverenskommelsen mellan centerpartiet, folkpartiet och socialdemokraterna och avvisar förslaget i moderatmotionen om start för reformen redan 1982 och inte är beredda att nu ta ställning till detaljerna om skatteskalor, avdragsutformning, ändring av indexskydd och finansiering.

Det innebär att de delar av moderatmotionen som det i dag skulle kunna finnas anledning att diskutera är behovet av en marginalskattereform som ett led i den ekonomiska politiken och tidpunkten för dess ikraftträdande.

Som jag nämnde inledningsvis har finansutskottets företrädare och partiledarna grundligt diskuterat dessa frågor tidigare i dag.

Skatteutskottets prövning av reformens innehåll och detaljutförning får komma i anslutning till den proposition som regeringen skall presentera våren 1982.

Jag ber därmed, herr talman, att få yrka bifall till skatteutskottets hemställan.

Anf. 72 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! Wilhelm Gustafsson tycker att det är egendomligt att vi nu motionerar om något som kommer att bli föremål för ett regeringsförslag. Moderatmotionen är, som jag sade i mitt inledningsanförande, en uppföljning av regeringens förslag till marginalskattesänkingsprogram. Det första steget i ett sådant program skulle enligt förslaget från de tre regeringspartierna tas nu i vår. Då är det väl fullt motiverat att vi följer upp det och försöker få ett beslut i den frågan nu i vår.

Det måste kännas egendomligt för folkpartister och centerpartister att om en stund votera mot vad som för bara ett par månader sedan var deras egen regerings förslag.

Anf. 73 WILHELM GUSTAFSSON (fp) replik:

Herr talman! Vi hade gärna sett att det hade varit möjligt att ett förslag hade kunnat antas nu. Men vi har ansett det värdefullare att få en stor enighet kring ett sådant förslag än att driva igenom det med kanske bara en rösts majoritet och sedan riskera att det rivs upp senare. Därför har vi valt den linje som jag här redovisat.

Anf. 74 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! Sedan den andra trepartiregeringen tillträdde hösten 1979 har vi nästan alltid fått driva igenom inte minst skatteförslag med en rösts majoritet. Socialdemokraterna har nämligen gått emot nästan varje förslag som har kommit från regeringen.

Vi har vågat göra detta tidigare; det fanns ingen anledning till att vi inte skulle våga göra det nu också.

Anf. 75 LENNART BLOM (m):

Herr talman! Det finns naturligtvis ett nära samband mellan den kommunala ekonomin och skatteutvecklingen. Detta samband har berörts mera i förbigående i den utförliga debatt som har förts här i dag, och jag skall knyta några reflexioner till den frågan.

Det föreligger en socialdemokratisk reservation beträffande riktlinjerna för den kommunala ekonomin. Det intressanta med den är egentligen att målet för den kommunala volymutvecklingen och den därmed sammanhängande skatteutvecklingen sätts så förhållandevis lågt som 2 %. Propositionen och utskottsmajoriteten förordar som bekant en ökningstakt som begränsas till 1 %.

En nödvändig förutsättning för att den kommunala expansionen, dvs. ökningen av den kommunala verksamheten, skall kunna hållas kring 1 % per år är att åtskilliga av de reformer som riksdagen har beslutat under senare år helt eller delvis kan skjutas upp.

I finansutskottets betänkande finns en mycket förtjänstfull tablå som utvisar de fält som man måste angripa om det över huvud taget skall vara möjligt att hålla nere den kommunala expansionen.

Det har tidigare vid flera diskussioner här i kammaren framhållits att kommunalmännen måste kunna räkna med riksdagens och regeringens stöd då senareläggning och ofta minskning av olika förmåner blir aktuella. Med andra ord: Riksdagen som ålagt kommunerna en rad kostnadskrävande skyldigheter måste också ta ansvaret inte *om* utan *när* ändringar skall ske.

För egen del har jag uppfattat den hittillsvarande debatten så att en ökande insikt om detta nu finns i denna riksdag och i och för sig, tror jag, i alla partier. Jag utgår alltså ifrån att regeringen drar konsekvenserna därav och att också den omständigheten spelar sin roll, när överläggningarna med kommunförbunden nu kommer in i ett nytt skede.

Den kommunala åtstramningen är nödvändig för att inte reallönesänkningarna skall bli större än nödvändigt när vi nu skall anpassa oss till de

samhällsekonomiska realiteterna. Av debatten i dag har till fullo framgått att enighet råder om att hela 1980-talet faktiskt nu behövs för att återställa denna eftersträlvade samhällsekonomiska balans. Det kan i själva verket inte gå till på så värst många sätt. Det viktigaste är att öka den kaka som vi alla har att dela, och detta tar sin tid. Det är dessutom oundgängligen nödvändigt att den offentliga sektorns tillväxttakt betydligt dämpas.

Varje procent av kommunal expansionsökning begränsar direkt möjligheterna att någorlunda bevara reallönerna i detta land. Detta samband är det numera egentligen inte någon som förnekar, och det är väl också mot den bakgrunden man får se den relativa samstämmighet som ändå föreligger när majoritet och minoritet ligger varandra så pass nära i sin rekommendation av en betydande dämpning av den samlade kommunala expansionstakten.

Det kan kanske vara motiverat, herr talman, att mera parentetiskt erinra om att fackföreningsfonderna – om de genomförs under 1980-talet – kommer att bara de nagga reallönerna i kanten med ett par tre procent. Det är alltså ingen överdrift att säga att det är ett fall framåt när vi nu resonerar om volymökningar på nivåerna 1 eller 2 %. Vi får emellertid se vad detta i själva verket kommer att bli. I och för sig är jag övertygad om att kommunalmännen nu är beredda att göra ytterligare ansträngningar, men jag befärar att det i verkligheten blir fråga om en större volymtillväxt än vad som här har nämnts.

Utan att nu, herr talman, dra upp en ny diskussion om begränsningar i beskattningsrätten för kommunerna vill jag för min del upprepa uppfattningen att en begränsning av kommunernas beskattningsrätt med all säkerhet är nödvändig förr eller senare – helst förr.

Grundlagsfrågan har ju nu klarats av. Det är auktoritativt fastslaget av konstitutionsutskottet att en begränsning i kommunernas beskattningsrätt inte är oförenlig med grundlagen. En grundlagsändring är sålunda inte erforderlig den dag en laglig reglering av beskattningsrätten inte längre kan undvikas.

Herr talman! Vad beträffar de kommunalekonomiska frågorna i föreliggande betänkanden ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar.

Finansutskottets betänkande 1980/81:40

Punkt A

Mom. 1 (de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken)

H e m s t ä l l a n

Hemställan i reservation 1 av Kjell-Olof Feldt m. fl., som ställdes mot hemställan i motion 2193 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, antogs till kontraposition.

Utskottets hemställan bifölls med 149 röster mot 117 för hemställan i reservation 1 av Kjell-Olof Feldt m. fl. 14 ledamöter avstod från att rösta.

Motivering

Utskottets motivering godkändes med 215 röster mot 61 för utskottets motivering med den ändring däri som föreslagits i reservation 2 av Lars Tobisson m. fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (ändrad utbetalning av kommunalskatt, m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 266 röster mot 14 för motion 2193 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 5 (långtidsutredningens organisation)

Utskottets hemställan bifölls med 271 röster mot 14 för motionerna 241 av Carl-Henrik Hermansson och Jörn Svensson samt 2193 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 7 (program för 100 000 nya industriarbeten)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 273 röster mot 14 för hemställan i motion 2193 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Motivering

Utskottets motivering godkändes med 152 röster mot 122 för den i reservation 3 av Kjell-Olof Feldt m. fl. anförda motiveringen. 14 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 8 (prisstopp på nödvändighetsvaror)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 281 röster mot 14 för hemställan i motion 2193 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Motivering

Utskottets motivering godkändes med 153 röster mot 128 för den i reservation 4 av Kjell-Olof Feldt m. fl. anförda motiveringen. 14 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 9 (sänkning av diskontot)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 280 röster mot 14 för hemställan i motion 2193 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Motivering

Utskottets motivering godkändes med 154 röster mot 128 för den i reservation 5 av Kjell-Olof Feldt m. fl. anförda motiveringen. 14 ledamöter avstod från att rösta.

Nr 162

Tisdagen den
9 juni 1981

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

Mom. 10 (skärpt valutalagstiftning)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 283 röster mot 14 för hemställan i motion 2193 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Motivering

Utskottets motivering godkändes med 155 röster mot 143 för den i reservation 6 av Kjell-Olof Feldt m. fl. anförda motiveringen.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Punkt B

Mom. 1 (de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen)

I en förberedande votering biträdades reservation 7 av Kjell-Olof Feldt m. fl. med 136 röster mot 14 för motion 2193 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 148 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 155 röster mot 130 för reservation 7 av Kjell-Olof Feldt m. fl. 14 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (riktlinjer för den kommunala ekonomin)

I en förberedande votering biträdades reservation 8 av Kjell-Olof Feldt m. fl. med 137 röster mot 14 för motion 2193 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 149 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 155 röster mot 146 för reservation 8 av Kjell-Olof Feldt m. fl.

Mom. 3 (resursutnyttjandet inom offentlig sektor)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering bifölls med 155 röster mot 145 för utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 9 av Kjell-Olof Feldt m. fl. anförda motiveringen.

Mom. 4 (reglering av kommunal verksamhet)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering bifölls med 157 röster mot 146 för utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 10 av Kjell-Olof Feldt m. fl. anförda motiveringen.

Mom. 7 (myndigheternas långsiktiga besparingsarbete)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 289 röster mot 15 för hemställan i motion 2193 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Motivering

Utskottets motivering godkändes med 159 röster mot 132 för den i reservation 11 av Kjell-Olof Feldt m. fl. anförda motiveringen. 15 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Nr 162

Tisdagen den
9 juni 1981

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

Skatteutskottets betänkande 1980/81:59

Mom. 1 (skatteskalorna)

I en förberedande votering biträdde reservationen av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del med 84 röster mot 19 för motionerna 1559 och 2193 av Lars Werner m. fl. i motsvarande delar. 203 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 228 röster mot 65 för reservationen av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del. 14 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (indexregleringen)

I en förberedande votering biträdde reservationen av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del med 78 röster mot 21 för motion 1559 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 206 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 227 röster mot 64 för reservationen av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del. 15 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3 (marginalskattespärr)

I en förberedande votering biträdde reservationen av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del med 72 röster mot 17 för motion 1559 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 216 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 226 röster mot 65 för reservationen av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del. 15 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 4 (räntcavdrag och underskottsavdrag)

I en förberedande votering biträdde reservationen av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del med 73 röster mot 18 för motion 1559 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 216 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 230 röster mot 65 för reservationen av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del. 15 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 5 (skattepolitikens inriktning i övrigt)

Utskottets hemställan bifölls med 294 röster mot 16 för motion 2193 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

2 § Föredrogs

Skatteutskottets betänkande

1980/81:60 om uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Kulturutskottets betänkande

1980/81:34 om uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Vad utskotten hemställt bifölles.

3 § Miljösäkrare sjötransporter

Föredrogs trafikutskottets betänkande 1980/81:31 om miljösäkrare sjötransporter (prop. 1980/81:119).

Anf. 76 RUNE TORWALD (c):

Herr talman! För drygt tio år sedan aktualiserade jag för egen del för första gången frågan om ett förbättrat oljeskydd. Det är glädjande att se att det nu tio år senare har framlagts en hel del förslag i avsikt att förbättra vår oljeberedskap. De flesta av de förslagen har ju behandlats i samband med betänkanden från jordbruksutskottet resp. civilutskottet, och dem förbigår jag därför helt.

Det går inte att åstadkomma ett förbättrat oljeskydd och en beredskap mot oljeutsläpp, om man inte kan åstadkomma internationella avtal i fråga om fartygens konstruktion, framförande och agerande under färd. Det är faktiskt mycket glädjande att kunna notera att de svenska strävandena i detta avseende har lett till en internationell överenskommelse, som man räknar med skall omfatta i stort sett hela världens tonnage och träda i kraft i slutet av det här året. Enligt den överenskommelsen skall nya råoljetankfartyg och produkttankfartyg från 20 000 resp. 30 000 ton och uppåt vara försedda med segregerade barlasttankar för förhindrande av att barlastvatten annat än undantagsvis tas in i lasttankar och där blandas med oljrester. Sådana barlasttankar skall vara placerade så att de ger skydd mot oljeutflöde vid grundstötning eller kollision. Internationellt tillämpade rekommendationer avseende kemikalietankfartyg innebär att vissa av dessa fartygstyper skall vara försedda med dubbel botten och dubbla sidor. Rekommendationerna har medfört att bl. a. allt flera svenska fartyg har byggts – eller byggs – utan särskilda stimulansåtgärder, så att de helt eller delvis motsvarar dessa konstruktionskrav. Fartygen kan även användas för oljetransporter, och en del används redan nu för Vänersjöfart.

De fartyg med förhöjd miljösäkerhet som i dag används har emellertid vissa konkurrensnackdelar i jämförelse med konventionellt byggda fartyg. Föredraganden föreslår därför att användningen av fartyg med förhöjd

miljösäkerhet skall stimuleras genom införande av ett särskilt avgiftssystem. Han har tänkt sig att detta i första hand skall gälla Vänern–Göta älv, Mälaren och Stockholms skärgård. Som riktpunkt för denna avgift har han tänkt sig 2 kr. per ton.

Utskottet har vid sin behandling av frågan kommit fram till att detta är en alltför hög nivå i de flesta aktuella relationerna. Om man tog ut en så hög avgift skulle antagligen en stor del av oljefrakterna drivas över till landsvägen, vilket inte är önskvärt ur miljösynpunkt.

Efter moget övervägande har utskottet enigt noterat att i den mån man skall ha sådana här avgifter, så skall de gälla Vänern–Göta älv, Mälaren och Stockholms skärgård. Man måste emellertid göra den avgränsningen att oljetransporter i farleden mellan öppna havet och Nynäshamn inte omfattas av avgiften. Jag kan inte tolka detta på annat sätt än att majoriteten i utskottet i princip inte vill ha någon avgift över huvud taget, under det att Wiggo Komstedt och jag finner att man bör införa en sådan här avgift. Utan den avgiften tror vi nämligen inte att det kommer att byggas så många fartyg med dubbla skrov som är önskvärt när det gäller säkerhetssynpunkten vad beträffar oljeutsläpp. Visserligen har fartyg med dubbla skrov också vissa fördelar i trafiksammanhang – det finns, som man säger, en viss termoseffekt, dvs. det är lättare att hålla oljan på en lämplig temperatur för att den skall vara lätt att pumpa osv. Det är också så att dessa fartyg i vissa sammanhang lossas snabbare genom att man har separata tankar för barlastvattnet. Men å andra sidan är byggnadskostnaden ungefär 10 % större för ett dubbelbottnat fartyg än för ett med enkel botten.

Enligt vår mening är det väldigt viktigt att avgifterna avvägs så att man inte får en snedvridning av konkurrensförhållandena mellan fartygs- och landtransporter. Mot den bakgrunden anser vi reservanter att man måste differentiera avgiften i de berörda farlederna och hela tiden beakta risken av att man med en för hög särskild avgift i detta sammanhang driver över oljetransporterna till landtransporter med bil eller med tåg, vilket inte är önskvärt. Vi har därför föreslagit att höjningen skall ske successivt under en fyraårsperiod. Då får man möjlighet att hela tiden avväga avgifterna och att om man kommit fel justera detta vid nästa steg, osv.

Eftersom ett genomförande av det här systemet tar tid, menar vi att det är för tidigt att som föreslås i propositionen låta avgiftssystemet träda i kraft redan den 1 januari 1982. Vi föreslår därför att man skall starta med avgifterna den 1 juli 1982 och sedan bygga på dem med i princip 25 % varje år för att ha systemet fullt i kraft den 1 juli 1985.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen i trafikutskottets betänkande nr 1980/81:31.

I detta anförande instämde Wiggo Komstedt (m).

Anf. 77 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Herr talman! De regler som f. n. finns när det gäller oljeutsläpp i svenskt och internationellt vatten är helt otillräckliga. Det gäller både möjligheterna

att kontrollera reglernas efterlevnad och sanktionsmöjligheterna.

Det är exempelvis inte tillåtet att alls släppa ut någon olja i Östersjön, men likväl sker detta, och det är förenat med stora svårigheter att spåra upp det skyldiga fartyget. I öppna hav på internationellt vatten får man släppa ut en viss mängd olja per nautisk mil. Till uppgiften att spåra det skyldiga fartyget läggs då att man måste visa att den tillåtna mängden olja har överskridits.

Man talar om att man genom metallpartiklar i oljan skall kunna spåra syndaren. Detta kanske avskräcker en del, men långt ifrån alla. F. ö. är skadan då redan skedd. I de flesta fall är det ekonomiskt lönsamt att vara lagbrytare, eftersom böterna är löjligt små. Det finns dessutom flera kemiska produkter som gör att olja med metallpartiklar sjunker till botten eller lägger sig en bit under ytan, så att utsläppet blir omöjligt att upptäcka.

Det kan knappast vara rimligt att ha ett regelsystem på det här området som innebär att myndigheterna, för att få fast dem som bryter mot oljeutsläppsbestämmelserna, tvingas till förbrytarjakter över världshaven. Ett bättre sätt är naturligtvis då att så långt det är möjligt försöka förebygga brott, dvs. införa sådana bestämmelser att fartygen tvingas göra sig av med olja i barlasttankar och maskinrumsvatten i land.

Det har framförts olika förslag i det här sammanhanget. Ett förslag gäller rapporteringsskyldighet för fartyg som passerar Skagerack och Nordsjön, vilket skulle innebära att kaptenerna har anmälningsskyldighet när fartygen passerar vissa givna linjer. Därmed skulle situationen förbättras, men det är tveksamt om det skulle betyda något effektivt skydd mot oljekatastrofer i framtiden. Inte heller Marpolkonventionen innebär något sådant skydd. Erfarenheterna från exempelvis utflaggning av fartyg till bekvämlighetsflagg visar att det finns länder som är beredda att sätta sig över olika slag av internationella överenskommelser.

Det står i dag fullkomligt klart att det fordras kraftåtgärder för att vi skall komma till rätta med den gigantiska nedsmutsning av våra hav och kuster som oljeutsläppen står för. Trots att det måste vara uppenbart för var och en vilka oerhörda skador på naturlivet som oljeutsläppen förorsakar så minskar de inte i omfattning, snarare tvärtom. Därtill måste läggas det faktum att det finns möjligheter att i land ta hand om oljeresterna från fartyg, utan vare sig större kostnader eller tidsförluster. Den slutsats man måste dra är att rederierna inte är beredda att på frivillig väg avstå från oljedumpningar till havs.

Lagar och regler i ett samhälle skall återspegla den allmänna meningen bland människorna. Jag är övertygad om att en mycket stor majoritet av befolkningen i Sverige, liksom f. ö. befolkningarna i alla länder vilkas hav och kuster drabbas av oljeutsläpp, är överens om det nödvändiga i att man måste ta till lagstiftning som effektivt förhindrar fortsatta oljeutsläpp från fartyg. Haven och kusterna tillhör alla och kan inte tillåtas bli föröddas genom ett litet fåtals kortsiktiga vinningslystnad.

Det är naturligtvis ingen lätt uppgift att komma fram till internationella bestämmelser som kan bli helt verk samma för att förhindra fortsatta

oljeutsläpp. Det går emellertid att göra en hel del på den nationella nivån och sedan arbeta för att dessa bestämmelser får spridning genom olika internationella organ.

Ofta sker oljeutsläpp från fartyg som har lossat olja i svensk eller nordisk hamn. T. ex. länsstyrelsen i Göteborg anser detta vara mer allmänt än man tidigare antagit. Därför bör man ställa krav på att fartyg skall rengöras från oljerester innan de lämnar svensk hamn. Bara tankfartyg med separata ballasttankar eller fullgod reningsanläggning skall få lämna lossningshamn innan godkänd tankrengöring har genomförts.

Tankfartyg som anländer till svensk hamn för lastning skall kunna visa intyg från senaste lossningshamn om att antingen ren olja har lossats eller rengöring skett före avgången. Om så inte har skett skall lastning nekas. Bunkertankar på alla fartyg som trafikerar svenskt vatten måste göras rena i hamn med fasta intervaller.

För att skydda skärgårdarna mot oljeutsläpp från grundstötningar bör reglerna också kompletteras med föreskrifter om att bara mindre fartyg med dubbla bottenar får trafikera svårframkomliga farleder.

Om vi kan få till stånd en lagstiftning av det här slaget är jag övertygad om att vi skulle få en bättre situation vid våra kuster. Det skulle också innebära att vi skapade ett tryck på andra länder att följa efter.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vpk-motionerna som behandlas i detta betänkande.

Anf. 78 BIRGER ROSQVIST (s):

Herr talman! Frågan om miljösäkra transporter till sjöss är en mycket angelägen fråga, och den har debatterats livligt under senare år. Nu har vi på riksdagens bord fått ett förslag, som trafikutskottet har behandlat. Vi kan säga att utskottet i stort har instämt i vad föredraganden har anfört i propositionen. Det har dock gjorts ändringar på några ställen, och det kanske inte är så oviktiga ändringar.

I propositionens inledning talas det om att vi i Sverige f. n. är i den situationen vad beträffar vår sjöfart att vi till mer än 80 % är beroende av utländskt tonnage. Det är ett konstaterande som är skrämmande. I propositionen tas detta som intäkt för att vi har svårt att införa de stränga bestämmelser som ibland krävs. Vi härskar nämligen inte själva över fartygen. De tillhör andra länder, och vi är beroende av dem. Mer än hälften av svenska handelsflottan såldes ut under senare delen av 1970-talet. Det program som har utarbetats för miljösäkrare transporter till sjöss och som är avsett att ge våra kuster en mera ren behandling, för att vi skall kunna slippa oljeutsläpp och ilandfluten olja, är alltså stor utsträckning tillkommet av det skälet.

En åtgärd bland andra som departementschefen tar upp är frågan om lotsningen. Där föreslås den ändringen att sjöfartsverket får avgöra var det skall föreligga lotstväng – det har tidigare ålegat regeringen att göra den bedömningen. Ett principiellt lotstväng bör föreligga i sådana farleder som sjöfartsverket bedömer vara svårnavigerade eller riskabla från miljösyn-

punkt. Sådana torde inte saknas utefter den svenska kusten.

I en fråga har några utskottsledamöter reserverat sig. Det gäller frågan om miljösäkra kusttankfartyg.

Departementschefen föreslår i propositionen att vid transport av olja i vissa farvatten – Vänerne–Göta älv, Mälaren och Stockholms skärgård – skulle det redan från den 1 januari 1982 krävas att fartygen var försedda med dubbel botten. I annat fall skulle en extra avgift av två kronor per fraktat ton få erläggas.

Det här är en idé som man tydligen har kläckt i departementet. Den har inte tidigare varit föremål för utredning. De utredningar som har arbetat har gjort det efter andra modeller, som man inte har funnit vara tillämpliga.

Vad skulle då en sådan här avgift innebära? Fraktkostnaden för ett ton olja upp till Vänerne skulle stiga med 15 à 20 %. Sjöfarten har redan svår konkurrens från landtransporterna – framför allt från lastbilstransporter men även från järnvägstransporter. Om denna avgift införs innan man har hunnit anpassa sig till den, skulle det innebära att oljan i stället började fraktas landvägen. Var finns då miljövinsten? Inga oljeutsläpp har berott på grundstötningar i exempelvis Göta älv upp till Vänerne. Åtgärden blir således mer eller mindre ett slag i luften.

Som Rune Torwald nyss var inne på är de tankfartyg som byggdes på 1970-talet i stor utsträckning försedda med dubbel botten. Anledningen är att de som lät bygga dem ansåg det ekonomiskt lönsamt att köra med sådana fartyg. Produktionskostnaderna är något högre, men å andra sidan kan de användas på ett flexibelt sätt. De kan lasta tjockare oljor under vintertid när vattnet är mycket kallt, de kan lasta syror och andra kemikalier. När de lastar tjockare olja går det åt mindre uppvärmningsolja. Det är en av fördelarna.

Vidare går lastning och lossning snabbare – tack vare de dubbla bottenarna kan man fylla i ballastvatten samtidigt som man lossar oljan. Rotationen blir då snabbare och fartygen blir på det sättet mer lönsamma.

För fartyg med enkel botten skulle man alltså få erlägga en extra avgift med två kronor per fraktton redan från årsskiftet, om propositionens förslag går igenom. Det skulle innebära att 30–40 svenska kusttankfartyg försvann. De skulle inte vara lönsamma att driva. Man skulle tvinga redarna att lägga upp dem eller att sälja dem. Och kommer 30–40 tankfartyg ut till försäljning i marknaden samtidigt – en marknad till vilken de inte är anpassade och där de inte efterfrågas – har priset på dem sjunkit. De som äger fartygen får en låg summa att starta med om de vill bygga dubbelbottnade båtar.

Det är alltså många negativa konsekvenser som detta skulle föra med sig. Jag upprepar dem: De transporter som nu sker till sjöss skulle i stället flyttas över till landbacken och 30–40 fartyg skulle försvinna. Många sysselsättnings-tillfällen för sjöfolk skulle upphöra – sjöfolket får sättas inom parentes. Det är mycket viktigt att framhålla att det för denna yrkeskategori i dag råder en 18-procentig arbetslöshet. Miljövinster skulle praktiskt taget utebli eftersom man inte vet vem det är som tar över dessa transporter om de nu skulle gå till sjöss. Det kan bli fråga om fartyg som kanske inte tillämpar

samma ekonomiska principer som svensk handelssjöfart. Jag tänker närmast på statshandelsstödda fartyg – sovjetiska, östtyska och andra fartyg – som inte precis körs för att debet och kredit skall gå ihop utan som körs under andra premisser för att få företaget lönsamt; det gäller kanske bara att segla in utländsk valuta. De kommer i stället att ta över dessa transporter med enkelbottnade båtar och de har då råd att betala den föreslagna avgiften av två kronor per ton. Vad har vi då vunnit i miljöhänsende?

Utskottet har stannat för att det föreslagna avgiftssystemet skall införas. Vidare anser utskottet att de fartyg som byggs nya bör bli dubbelbottnade. Men utskottet vill ge sjöfartsnäringen en rimlig tid att anpassa sig härtill. I stället för att införa avgiftssystemet om ett halvt år har vi sagt att det bör införas från den 1 juli 1984. Vi flyttar alltså fram tidpunkten två och ett halvt år. Härigenom får sjöfartsnäringen åtminstone en viss chans att anpassa sig.

Det intressanta i detta sammanhang är väl att Rune Torwald, centerpartist, och Wiggo Komstedt, moderat, gemensamt har avgivit en reservation i denna fråga. Jag har väl den misstanken att Rune Torwald gör detta i god tro för att värna om miljön och att Wiggo Komstedt, som är lastbilsförsäljare, gör det av den anledningen att han vill flytta över transportererna från sjön och köra dem på landsväg i stället. Det är alltså två intressen här som har förenats – i ett egendomligt äktenskap, må jag säga.

Herr talman! Vi har alltså i utskottet föreslagit att avgiften inte införs vid den tidpunkt som angetts i propositionen utan att man väntar med det hela ytterligare två och ett halvt år.

Jag skulle vilja säga några ord med anledning av ett uttalande som utskottet gör angående mottagning av oljeavfall i hamnarna. I en motion har det yrkats att detta för fartygen skulle bli helt gratis. Denna fråga är f. n. föremål för utredning. Av denna anledning har utskottet inte tagit någon definitiv ställning till hur det skall vara. Men jag har ändå, herr talman, i ett särskilt yttrande ytterligare velat påpeka de konsekvenser det kan få för de kommunalt ägda hamnarna, om hamnarna skall stå för de kostnader detta medför. Om ett fartyg kommer in i en hamn och man har intäkter för det i den kommunalt ägda hamnen på ett par tusen kronor och fartyget lämnar oljeavfall som det kostar 4 000–5 000 kronor för hamnmyndigheten att bli av med, blir det en ren förlust att driva hamnverksamhet. Hamntaxorna är i dag så utformade att de inte skulle tåla en sådan ytterligare belastning. Det skulle i stället bli på det sättet att de kommunala skattebetalarna fick svara för dessa kostnader. Och detta skulle de få göra för att förhindra oljeutsläpp i andra hav och i andra farvatten långt bortom gränserna för den egna kommunen. Jag anser alltså inte att detta på något sätt kan vara en kommunal angelägenhet. Jag föreslår i stället i likhet med Svenska Hamnförbundet, som organiserar de kommunalt ägda svenska hamnarna, att sådana åtgärder bör finansieras via de statliga avgifterna. Man får således höja de statliga farledsavgifterna och finansiera det hela på den vägen. Det skulle bli ett mera rättvist system, om man lägger upp det hela på detta sätt, och det skulle bli en clearing hamnar emellan med stöd av de pengar som flyter in genom

farledsavgifterna.

Herr talman! Det är meningen att vi skall fatta oss kort och jag har visst hållit på några minuter för länge.

Jag yrkar bifall till vad utskottet föreslagit i alla delar.

Anf. 79 RUNE TORWALD (c) replik:

Herr talman! Jag tycker att Birger Rosqvist slår in öppna dörrar när han i första hand argumenterar mot propositionen. Det finns ingen som har försvarat riktpunkten 2 kr. Om han skall argumentera borde han göra det mot reservationen.

Eftersom han undrar om det föreligger en ohelig allians mellan lastbils-åkarintressen och miljöintressen – han är vänlig nog att säga att jag företräder miljöintressena – ber jag att få påpeka vad det står i reservationen:

”Enligt utskottets mening bör avgiften inte få medföra en snedvridning av konkurrensförhållandena mellan fartygs- och landtransporter.”

Vi har icke i reservationen förutsatt en högre slutlig avgift än majoriteten har gjort. Den enda skillnaden är att majoriteten tror att det är bättre att ha en ”vägg” 1984, och vi tror att det är bättre att börja 1982 och stegvis öka fyra år så att man uppnått ”väggens” höjd först 1985. Vet man att man har en svag uppförsbacke i form av belastningar, kommer det att stimulera till försök att redan nu planera och undersöka om man inte kan gå över till modernare tonnage. Risken med att sätta upp en ”vägg” 1984 är att riksdagen våren 1984 kommer att utsättas för starka påtryckningar, då redarna säger: Vi har inte råd att byta tonnage. Ni får skjuta det här beslutet fyra–fem år framåt i tiden. Det är, som jag ser det, den största risken med utskottsmajoritetens förslag. Annars tycker jag, i och för sig, inte att förslagen har någon större skillnad. Jag upplever bara att risken är stor – med den konstruktion som utskottsmajoritetens förslag har – att förslaget icke kommer att träda i kraft den 1 juli 1984. När vi kommer till den tidpunkten kommer beslutet att flyttas ytterligare ett antal år framåt i tiden.

Anf. 80 BIRGER ROSQVIST (s) replik:

Herr talman! Nog uppfattar jag det som – och jag tror att jag talar även för de andra i utskottet, med undantag av herr Torwald och herr Komstedt – en form av ohelig koalition på denna punkt mellan lastbilsintressena och herr Torwald, som säger sig företräda andra intressen. Denna uppfattning bygger jag på det resonemang som förts i utskottet kring den här frågan.

Utskottsmajoriteten säger inte att avgiften skall vara 2 kr., och att vi skall ta ett stort steg 1984. Vi säger att avgiften bör införas. Det betyder att vi har två och ett halvt år på oss. Det hinner rinna mycket vatten genom Göta kanal på två och ett halvt år. Herr Torwald, och tiderna kanske hinner ändras. Det kan kanske komma fram andra konstruktioner på fartyg, som är ännu bättre än de dubbelbottnade vi talar om i det här sammanhanget. På det här sättet har vi fått en respit, under vilken vi kan tänka igenom förslaget. Det är framför allt rederinäringen tillsammans med de ombordanställdas organisationer som har protesterat mycket kraftigt mot det sätt på vilket den här

avgiften skulle införas. Den modell som herr Torwald föreslår har inte accepterats av vare sig den ena eller den andra parten, som jag nyss nämnde, och utskottsmajoriteten accepterar den absolut inte heller.

Anf. 81 RUNE TORWALD (c) replik:

Herr talman! Det är ingen idé att debattera detta vidare. Jag vill bara notera att vi inte heller i reservationen förutsätter en avgift om två kronor. Vi skriver: "Det är därför önskvärt att avgiften differentieras i de berörda farlederna och vattenområdena med beaktande av existerande fraktskillnader mellan sjö- och landtransporter till aktuella destinationer." Det tror jag inte avviker från utskottsmajoritetens åsikt.

Anledningen till att vi vill ha avgiften relativt snabbt är att det annars kommer att vara lönsammare för redarna att använda dessa fartyg för kemikalietransporter. För kemikalietransporter krävs det dubbla skrov. Kemikalietransporter får inte köras med enkla skrov. Mot den bakgrunden kommer vi säkert inte att få några båtar med dubbel botten att gå upp i Väneren, eftersom de med säkerhet drar något högre kostnader än de andra båtarna och kan få bättre frakter med kemikalier.

Låt mig bara avslutningsvis säga att sjöfartsverket hade samma uppfattning som vi reseranter. Vid det tillfälle då vi hade en hearing i utskottet var utskottet, såvitt jag kunde förstå, i stort sett enigt om att det var en lämplig lösning att införa ett avgiftssystem som skulle träda i kraft den 1 juli 1982 och som successivt skulle få höjas till lämplig nivå. Wiggo Komstedt och jag var alltså inte alldeles ensamma om vår uppfattning. Att utskottsmajoriteten sedan ändrade sig är en annan sak. Det hade man naturligtvis sina skäl för.

Anf. 82 BIRGER ROSQVIST (s) replik:

Herr talman! Det kanske kan vara intressant att poängtera att en stor majoritet i utskottet – kanske hela utskottet så när som på någon enda ledamot – från början var av en annan uppfattning än att propositionen borde bifallas, men när man väl hade läst igenom handlingarna och tänkt igenom vad som kommit fram vid de hearings som förekommit i utskottet blev resultatet det som nu föreligger i utskottsbetänkandet. Det finns stor anledning att vara tillfredsställd med det, herr Torwald.

Anf. 83 ERIK BÖRJESSON (fp):

Herr talman! I proposition 1980/81:119 förelägger regeringen riksdagen ett handlingsprogram för miljösäkrare sjötransporter. Huvuddragen i propositionen omfattar i första hand åtgärder för att förebygga utsläpp av olja och kemikalier från fartyg. Handlingsprogrammet i övrigt omfattar åtgärder för att minska skadeverkningarna för miljön, när utsläpp har inträffat.

För att minska riskerna för utsläpp i samband med olyckor krävs åtgärder för att göra såväl fartyg som farleder säkrare. För att komma till rätta med avsiktliga utsläpp gäller det bl. a. att skapa sådana förutsättningar, både i hamnarna och på fartygen, att oljerester och annat avfall kan tas om hand och

Tisdagen den
9 juni 1981

*Miljösäkrare sjö-
transporter*

därmed inte behöver släppas ut i sjön. Ett av sjöfartsverket redovisat program för ökad farledssäkerhet ligger till grund för ett handlingsprogram om ökad säkerhet i farleder. Detta förutsätter ett långsiktigt och fortlöpande arbete. Sjöfartsverket föreslås få ökade resurser för utvecklingsverksamhet och farledsundersökningar inom ramen för programmet. Vidare föreslås att medel ställs till förfogande för ett effektivare utnyttjande av vissa navigeringshjälpmedel. När det gäller lotsning föreslås ett system där sjöfartsverket avses få bemyndigande att successivt utforma ett behovsanpassat lotstväg. För att ytterligare höja lotsningens kvalitet föreslås att sjöfartsverket tillförs resurser för vidareutbildning av lotsar.

Föredraganden framhåller att sjöfartens internationella karaktär innebär att åtgärder på sjösäkerhetsområdet, för att de skall bli verkningsfulla, vanligtvis måste vidtas i internationellt samarbete. Det förhållandet att ca 80 % av sjötransporterna till och från Sverige sker med utländska fartyg gör att nationella särkrav på t. ex. fartygens konstruktion som villkor för att anlöpa svensk hamn måste utformas med hänsyn till bl. a. landets försörjningstrygghet. Väsentligt skärpta krav för sjöfartens del kan också leda till snedvridning av konkurrensförhållandena gentemot andra transportmedel. Restriktioner mot fartygstrafik i vissa farleder, som medför ökade transportkostnader, måste avvägas mot näringslivets behov av rationella sjötransporter och mot de miljörisker som följer vid en övergång till landtransporter.

Utskottet instämmer i dessa synpunkter. De synes väl överensstämma med de sjöfarts- och trafikpolitiska mål som har fastställts av riksdagen.

Det har rått stor enighet i utskottet om det betänkande som här föreläggs riksdagen. Endast i två avseenden har meningarna gått isär i utskottet. Det gäller avsnittet Miljösäkra kusttankfartyg, där Rune Torwald och Wiggo Komstedt reserverat sig, och det gäller avsnittet Mottagning av oljeavfall m. m. från fartyg, där Birger Rosqvist anmält ett särskilt yttrande. Jag skall därför något kommentera dessa avsnitt.

Under rubriken Miljösäkra kusttankfartyg föreslår föredraganden i propositionen att användning av fartyg med förhöjd miljösäkerhet skall stimuleras genom ett särskilt avgiftssystem, som föreslås träda i kraft den 1 januari 1982. Utskottet delar föredragandens uppfattning att utvecklingen mot miljösäkrare fartyg bör främjas. Det av föredraganden förordade avgiftssystemet bör införas – vilket Rune Torwald betvivlar vara utskottets ambition. Avgiften bör enligt utskottets mening gälla Vänern–Göta älv, Mälaren och Stockholms skärgård. Den avgränsning som behövs för att fastställa vad som avses med Stockholms skärgård får enligt utskottets mening inte medföra att oljetransporter i farleden mellan öppna havet och Nynäshamn omfattas av avgiften.

På en punkt har utskottsmajoriteten haft en annan bedömning än föredraganden och reservanterna i utskottet. Det gäller tidpunkten för avgiftssystemets införande. Utskottsmajoriteten föreslår att systemet införs fr. o. m. den 1 juli 1984 – detta av flera skäl. Ett snabbt införande av systemet skulle allvarligt kunna påverka konkurrensförhållandena mellan fartygs- och

landtransporter. Marginalerna är redan mycket små, och ett överförande av oljetransporter från sjö- till landtransporter skulle ytterligare öka miljörisikerna. Ett införande av avgifter fr. o. m. den 1 januari 1982 skulle mycket marginellt påverka utvecklingen mot miljösäkrare tonnage. Anskaffningen av nytt tonnage tar betydligt längre tid, och ligger snarare bortom den tidpunkt – den 1 juli 1984 – som utskottsmajoriteten förordar. Ett uppskov till detta senare datum kan alltså icke anses fördröja övergången till ett av alla önskat säkrare tonnage. Samtidigt skulle branschen under en i och för sig besvärlig strukturförändring icke onödigtvis belastas av ytterligare kostnader. Konkurrenssituationen är svår nog ändå. Vad utskottsmajoriteten här anfört bör riksdagen ge regeringen till känna.

Under rubriken Mottagning av oljeavfall m. m. från fartyg kan nämnas att enligt propositionen finns i dag mottagningsanläggningar för oljehaltigt barlast- och tankspolvatten på ungefär 15 platser och anordningar för omhändertagande av oljeavfall från fartygs maskinrum o. d. på sammanlagt ca 50 platser. Ingenting tyder enligt propositionen på att dessa resurser kapacitetsmässigt i dag skulle vara otillräckliga. Vad som behövs är ett system som gör det attraktivt för fartygen att utnyttja möjligheten att bli av med oljeavfallet i hamn och inte dumpa det i öppna havet.

Enligt lagen 1980:424 om åtgärder mot vattenföroreningar från fartyg gäller förbud mot att ta ut särskild avgift för omhändertagande av bl. a. oljeavfall från fartygs maskinrum o. d. I en förordning 1980:789 görs emellertid undantag från förbudet.

Utskottet anser att det finns skäl som talar för att ifrågavarande undantag från förbudet mot särskild avgift, enligt den återopade lagen, upphävs. Ett upphävande av undantaget torde också, enligt utskottets mening, underlätta för Sverige att internationellt driva krav på att mottagning av oljeavfall i största möjliga utsträckning skall vara befriat från särskild avgift.

Enligt utskottets mening är det angeläget att finna en form för kostnadsansvarets fördelning som tillgodoser såväl kravet på kostnadstäckning i hamnverksamheten som principen att det är den som bedriver en miljöfarlig verksamhet som skall svara för kostnaderna för att förhindra att miljöskador uppstår. Hamnavgiften tillgodoser i andra avseenden denna intresseavvägning, men utskottet vill inte utesluta att det går att finna en annan lämplig form, t. ex. farledsavgift – och här har alltså utskottet samma uppfattning som Birger Rosqvist – för att inom ramen för intresseavvägningen täcka kostnaderna för mottagning av oljeavfall från maskinrum o. d.

Utskottet förutsätter att det utredningsarbete som pågår inom regeringskansliet i denna fråga bedrivs med största möjliga skyndsämhet.

Får jag till sist, herr talman, om miljösäkra sjötransporter i Stockholms skärgård säga, att i ett kortare perspektiv torde trafiken, med hänsyn till de stora investeringar som gjorts i oljedepåer, i hamnar och i farleder, fortsätta som hittills. En snabb upprustning av Sandhamns–Dalarö-leden är nödvändig, och utskottet föreslår därför att riksdagen skall besluta anslå ytterligare 3 milj. kr. för denna upprustning, i avvaktan på sjöfartsverkets slutliga bedömning av farledsprioritering till Stockholm och Mälarenregionen.

Tisdagen den
9 juni 1981

*Uppskov med
behandlingen av
vissa ärenden
(JoU)*

Ett för Stockholms skärgård anpassat trafikinformationssystem infördes 1980. Tillsammans med systemet för Mälaren-Södertälje-Landsort och det system som redan tillämpas för Oxelösund-Bråvikenområdet skulle en från trafik- och miljösynpunkt viktig och sammanhängande kuststräcka täckas av trafikinformation.

I det längre perspektivet bör man, enligt utskottets mening, i de fortlöpande diskussioner som kommer att föras mellan berörda intressenter även ta upp frågorna om alternativa lösningar av oljetransportproblemen i Stockholm-Mälarenregionen.

Herr talman! Med hänvisning till det anförda yrkar jag bifall till trafikutskottets hemställan på samtliga punkter.

Mom. 3 a (miljösäkra kusttankfartyg)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering bifölls med 265 röster mot 51 för utskottets hemställan med godkännande av den i reservationen av Wiggo Komstedt och Rune Torwald anförda motiveringen. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 3 c (föreskrifter för oljetransporter)

Utskottets hemställan bifölls med 301 röster mot 16 för motion 1002 av Alexander Chrisopoulos i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 3 e (miljösäkra transporter på Väneren och Göta älv)

Utskottets hemställan bifölls med 300 röster mot 16 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion 850 av Raul Blücher i motsvarande del. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 5 b (föreskrifter för oljehantering)

Utskottets hemställan bifölls med 302 röster mot 16 för motion 1002 av Alexander Chrisopoulos i motsvarande del.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

4 § Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande 1980/81:35 om uppskov med behandlingen av vissa ärenden.

Anf. 84 PER ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna har flera gånger tidigare markerat sin inställning i samband med förslag om uppskov med behandlingen av vissa ärenden. Jag vill i detta sammanhang bara påpeka att vi, eftersom vi inte har varit representerade i jordbruksutskottet, inte har haft

möjlighet att påverka behandlingen av frågan om vilka motioner som skall uppskjutas till höstens riksmöte.

Vi vill till protokollet notera att i varje fall en del, som vi anser, viktiga motioner borde ha behandlats under vårsessionen i stället för att uppskjutas till hösten, som jordbruksutskottet föreslår. Men med hänsyn till tidigare gjorda markeringar i detta sammanhang avstår jag för dagen från att ställa något yrkande.

Anf. 85 EINAR LARSSON (c):

Herr talman! Jag ber att yrka bifall till utskottets hemställan.

Utskottets hemställan bifölls.

5 § Reglering av priserna på fisk

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande 1980/81:37 om reglering av priserna på fisk, m. m. (prop. 1980/81:198).

Anf. 86 PER ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! I jordbruksutskottets betänkande nr 37 framläggs förslag om reglering av priserna på fisk m. m. Vi har inlämnat en motion med anledning av den proposition som ligger bakom detta jordbruksutskottets betänkande. I den motionen yrkar vi att regeringen hos riksdagen hemställer om att livsmedelssubventionerna skall differentieras med utgångspunkt i resp. livsmedels värde ur näringssynpunkt och att fisk och fiskprodukter härvid skall omfattas av subventionerna.

I denna kammare har nyligen förts en debatt om prisreglering på jordbrukets produkter m. m. Jag höll ett längre anförande i vilket jag utvecklade vpk:s syn på livsmedelssubventionerna. Jag sade att vi borde ha en upptrappning i stället för en nedtrappning. Upptrappningen skulle få till effekt att momsen restitueras till konsumenterna i form av från näringssynpunkt differentierade subventioner till en nivå som gör att momsen på livsmedel i realiteten avskaffas.

Vårt yrkande med anledning av föreliggande betänkande är att också fisk skall betraktas som ett baslivsmedel och därmed bli föremål för prissubvention.

I övrigt hänvisar jag till den debatt som vi förde om prisreglering på jordbrukets produkter. Jag yrkar bifall till motion 1980/81:2203.

Anf. 87 GRETHE LUNDBLAD (s):

Herr talman! Priserna på våra baslivsmedel är föremål för ett mycket stort intresse dessa veckor, då det aviserats mycket kraftiga prishöjningar. Men tyvärr är det sällan som fisk inräknas bland våra baslivsmedel, trots att fisk av alla näringsexperter självklart räknas dit.

Redan 1978 fastställde riksdagen grunderna för regleringen av priserna på

Nr 162

Tisdagen den
9 juni 1981

Reglering av priserna på fisk

fisk. Sedan dess har man tyvärr inte lyckats uppnå frivilliga överenskommelser mellan konsumentdelegationen och fiskets förhandlare om normpriser och de kvantiteter fisk som dessa priser skall beräknas på. Först i vår har man lyckats slutföra förhandlingarna om vilka normpriser som skall ligga till grund för utbetalningen av pristillägg till fiskare som får mycket låga avräkningspriser samt om priserna på den överskottsfisk som inte kan avsättas på den svenska marknaden.

Det är jordbruksutskottets förhoppning att det med denna överenskommelse skall finnas möjligheter att också i framtiden ge fiskets utövare en ökad trygghet och förutsättningar att nå en ekonomisk standard som är jämförbar med övriga grupper i samhället. Våra yrkesfiskare, som ofta måste utföra sitt arbete i mörker, i storm och under mycket primitiva arbetsförhållanden, är faktiskt värda vår uppskattning och en ekonomisk standard som är jämförbar med likvärdiga grupper.

Det är också viktigt för det svenska folkhushållet att konsumenterna får möjlighet att tillgodogöra sig den nyttiga livsmedelsresurs som fisken utgör. Till följd av att Sverige fått ökade fiskekvoter och en mer modern fiskeflotta kommer Sverige att kunna bli självförsörjande med fisk och också få över till export. Men det kräver ökade resurser och ökad kapacitet på olika områden.

I sitt betänkande 37 behandlar utskottet också två motioner. I motion 2203 krävs, som Per Israelsson nyligen nämnt, en subventionering av fiskpriset på samma sätt som skett på andra baslivsmedel. Även om utskottet gärna ser att konsumtionen av fisk uppmuntras, kan det f. n. inte förorda någon utökning av subventionerna, eftersom vi på grund av det statsfinansiella läget håller på att avtrappa subventionsbeloppen. Därför föreslår utskottet att motionen lämnas utan åtgärd.

I den andra motionen, motion 1009, krävs ökade resurser till fiskenäringen i Skåne i form av ökade medel för utbyggnad av fiskehamnar och lån till utbyggnad av fiskeberedningsindustrin. Eftersom det under de senaste åren skett en stor ökning av fisket i Östersjön, har utskottet sympati för motionens syfte. Men redan under förra riksmötet gavs ökade bidrag till fiskehamnar, och även i årets tilläggsbudget har medel avsatts för utbyte av äldre fiskefartyg. Det har således redan hänt mycket på detta område. Utskottet anser därför att motionen kan anses vara besvarad med att många åtgärder redan har vidtagits som är på väg att lösa en hel del av de problem som utan tvivel finns för fiskerinäringen i Skåne.

Det är mycket viktigt att det goda utgångsläge som f. n. finns för fiskerinäringen kan bli mer uppmärksammat av statsmakterna. I framtiden bör nämligen fiskafänget kunna bli mycket lönande för de svenska fiskarna.

Med detta yrkar jag, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Mom. 6 (subventioner på fisk)

Utskottets hemställan bifölls med 292 röster mot 16 för motion 2203 av
Lars Werner m. fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölles.

Nr 162

Tisdagen den
9 juni 1981

*Olympiska vin-
terspel i Sverige
år 1988*

6 § Föredrogs

Näringsutskottets betänkande

1980/81:62 om uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Utskottets hemställan bifölles.

7 § Olympiska vinterspel i Sverige år 1988

Föredrogs kulturutskottets betänkande 1980/81:35 om olympiska vinterspel i Sverige år 1988 (prop. 1980/81:200).

Anf. 88 GEORG ANDERSSON (s):

Herr talman! Det finns mycket att säga om regeringens förslag i proposition 200 angående ekonomiska garantier för olympiska spel i Sverige år 1988. Jag skall av tidsskal – även om frågan är mycket intressant – koncentrera mig till de synpunkter som anförs i den socialdemokratiska reservationen i kulturutskottets betänkande. Den reservationen går ut på att riksdagen av omsorg om de framtida anslagen till idrottsrörelsen bör avslå regeringens förslag.

Men först vill jag göra två korta kommentarer i övrigt.

Kalkylen i den utredning som regeringen bygger sitt förslag på innebär att planerade olympiska spel i Falun och Åre år 1988 kan komma att gå med ett underskott på ca 70 milj. kr. Regeringen begär riksdagens bemyndigande att ikläda staten de ekonomiska förpliktelser som kan följa av olympiska vinterspel i Falun och Åre år 1988.

Vid bedömningen av denna fråga har vi socialdemokrater inte haft någon annan kalkyl att utgå ifrån. Men vi har naturligtvis konstaterat att utredaren själv understryker den stora osäkerhet som kalkylen är behäftad med. Vi har också noterat jordbruksministerns skrivning i propositionen. Han framhåller att "den grova kostnads- och intäktsuppskattning för spelens genomförande som nu upprättats måste omgärdas med stora reservationer".

Underskottet kan alltså bli betydligt större. Ett bifall till propositionen innebär att staten ikläder sig ansvaret för hela det eventuella underskottet, oavsett hur stort detta blir. Några möjligheter till vinst för staten föreligger inte.

Det är därför inte möjligt att, som Sten Sture Paterson i motion 2206 föreslår, maximera statens åtagande till nämnda 70 milj. kr. Här gäller allt eller intet.

Samtidigt vill jag slå fast, som vi skriver i reservationen, att ett eventuellt beslut av riksdagen om ett statligt åtagande måste få bindande verkan för hela den aktuella perioden under de förutsättningar som angivits i propositionen. Det innebär att det enligt vår mening inte kan bli fråga om att

driva upp eller att försöka reducera riksdagsbeslut av denna karaktär, vilka ju avser internationella utfästelser.

I debatten har anförts, ibland som något av ett huvudargument, att Sverige bör bjuda igen eftersom svenskar alltid deltar i olympiska vinterspel. Här vill jag kortfattat säga att Sverige redan har bjudit igen. Vi gjorde det senast år 1977 genom att erbjuda en svensk modell för genomförandet av de olympiska vinterspelen. Det innebär att spelen skulle förläggas till fyra orter i landet, nämligen Göteborg, Falun, Hammarstrand och Åre. Motivet för denna uppdelning var att vi därmed skulle kunna utnyttja befintliga anläggningar. Den inbjudan antogs inte av Internationella olympiska kommittén. Det kan inte vara Sveriges plikt att återkomma med en inbjudan anpassad till Internationella olympiska kommitténs krav om koncentration av spelen som får till följd att tillfälliga anläggningar måste anskaffas till stora kostnader. Det mest iögonenfallande är uppbyggnaden av bob- och rodelbanan i Falun till en kostnad av 42 milj. kr. enligt nu aktuella beräkningar – en anläggning som troligen måste rivras när den olympiska elden slocknat efter bara ett par veckors spel.

Vårt huvudargument för att regeringens förslag skall avslås är att de betydande kostnader som olympiska vinterspel i ett begränsat antal sportgrenar skulle åsamka statskassan kan befaras gå ut över de statliga anslagen till den samlade idrottsrörelsen.

När riksidrottsstyrelsen i mars i år uttalade sitt stöd för de planerade olympiska vinterspelen gjorde man ett mycket viktigt förbehåll. Riksidrottsstyrelsen framhöll att en förutsättning är att de statsanslag till idrotten som går genom Riksidrottsförbundet inte hålls tillbaka på grund av att statsmedel kan komma att tas i anspråk för de olympiska spelen. Det heter i uttalandet: "Riksidrottsstyrelsen vill därför betona att den ställer detta som ett bestämt villkor för sin tillstyrkan av att olympiska spel arrangeras i Sverige."

I propositionen återopas att riksidrottsstyrelsen har uttalat sig för ett svenskt arrangemang av vinter-OS år 1988. Men där sägs inte ett ord om riksidrottsstyrelsens bestämda villkor. Detta är mycket anmärkningsvärt.

Det är i sammanhanget intressant att jämföra med hur frågan i detta hänseende behandlades år 1977. Detta belyses bäst i ett avsnitt i kulturutskottets betänkande 1977/78:23. Där heter det: "Föredragande statsrådet uttalar i propositionen att han delar idrottsrörelsens uppfattning att ett svenskt åtagande att arrangera vinterspelen inte får tas till intäkt för att inskränka anslagen till idrotten."

Något motsvarande uttalande görs alltså inte i den nu föreliggande propositionen. Man frågar sig oroligt varför regeringen inte vill försäkra att idrottsrörelsens ordinarie anslag inte skall inskränkas till följd av statliga utgifter för ett vinter-OS.

Vad säger då utskottsmajoriteten i denna fråga?

Jag noterar först att kulturutskottet år 1977 entydigt underströk att satsning på vinter-OS inte får inverka menligt på utvecklingen av det statliga idrottsstödet under kommande år. I det nu föreliggande betänkandet ger utskottsmajoriteten inga sådana löften. Frågan var uppe till diskussion i

utskottet, men utskottet nöjer sig med att säga följande: "Om och när det blir fråga om att anvisa medel för att infria det föreslagna statliga åtagandet är detta ett av de många moment som ingår i det reguljära budgetarbetet."

Här har idrottsrörelsen inget att förlita sig på, inget uttalande att falla tillbaka på. Utskottsmajoritetens skrivning tyder på att idrottsrörelsen kan få bereda sig på att bära en betydande del av underskottet för ett vinter-OS i Sverige 1988, om inte direkt så indirekt.

Genom att hänvisa till det reguljära budgetarbetet har utskottsmajoriteten ytterligare förstärkt detta intryck. Vi vet nämligen genom årets behandling av idrottsanslaget hur den borgerliga riksdagsmajoriteten och regeringen ser på stödet till idrotten. Som kammarens ledamöter kan erinra sig, avlogs det socialdemokratiska förslaget om ytterligare 5 milj. kr. till idrotten för att hjälpligt och nödortfigt täcka den urholkning av stödets värde som inflationen medför.

Redan nu pågår alltså genom den borgerliga politiken en allvarlig försämring av idrottsstödet. I det läget är det välbetänkt att avvisa regeringens proposition om garantier för underskott för ett vinter-OS 1988. Med den skrivning som nu utskottsmajoriteten presenterar innebär ett sådant arrangemang ett ytterligare hot mot utvecklingen av anslagen till idrottsrörelsen.

Med hänvisning till vad jag nu anfört yrkar jag bifall till reservationen vid kulturutskottets betänkande nr 35.

Anf. 89 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Vilka är det som är intresserade av ett olympiskt spel? Är det de som bedriver breddidrott, de som håller på med handikappidrott eller kvinnoiddrottarna? Nej, inte i någon nämnvärd grad. Är det då de små föreningarna runt om i landet och i synnerhet omkring OS-orterna? Nej, de vet att de i framtiden ekonomiskt kommer i kläm när det gäller att fördela resurserna.

De största entusiasterna är de inom idrottsrörelsen som anser att kommersiell idrott är av godo. Bakom tanken att Falun och Åre skall arrangera ett vinter-OS ligger i stort sett självutnämnda personer som har bildat en OS-kommitté. Stora Kopparbergs Bergslags AB har utvecklat en icke ringa insats i den kommittén. Falu kommuns drivande kraft är ett moderat kommunalråd som även sitter i Stora Kopparbergs styrelse.

Kapitalägarna försöker slå mynt av idrotten. I fallet Stora Kopparberg är 1988 ett jubileumsår, 700 år, och ett OS i Falun, i stort sett betalt av skattebetalarna, är ett reklamjippo värt all aktivitet från kapitalägarna.

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna är för ett internationellt idrottsutbyte. Världens ungdom skall mötas i idrottstävlingar, där det kulturella och sociala utbytet är lika viktigt som idrottsutövandet. Tyvärr är i dag internationella idrottsevenemang mer kommersiella jippon än sunda idrottstävlingar. Olympiska arrangemang i modern tappning är gigantiska skådespel som kräver stora resurser i form av nya anläggningar, förläggningar m. m. Utvecklingen har ett klart samband med den kommersiella

utvecklingen inom elitidrotten.

Sverige kan alltså inte villkorlöst bidra till den nuvarande utvecklingen av de olympiska spelen. Vi kan inte bjuda igen på samma villkor, som Georg Andersson nyss antydde. Sverige bör naturligtvis söka arrangörsskapet för olympiska spel, men då skall dessa utformas efter en rimlig ambitionsnivå. Vpk anser att de principer som 1977 års utredning framförde bör kunna ligga till grund för framtiden. Sverige skall söka OS och andra internationella tävlingar enligt följande principer:

Arrangemangen bör i största möjliga utsträckning utnyttja befintliga idrottsanläggningar, och man bör genom en rimlig ambitionsnivå begränsa de kostnader som arrangemangen medför.

De olympiska arrangemangen är motiverade inte minst för sitt idrottsliga värde. De olympiska reglerna bör förändras och göras moderna. Hela olympiaden utgör en motvikt till de kommersiella intressenas frammarsch inom idrotten. Därför bör riksdagen uttala att om Sverige i framtiden tänker söka OS eller liknande internationella tävlingar som kan komma i fråga, skall det ske efter de principer som jag har redovisat och som framkom i 1977 års OS-utredning.

De nu planerade olympiska arrangemangen i Falun och Åre har en felaktig inriktning. Ny- och tillbyggnad av anläggningar måste ske, trots att det i Sverige finns fullgoda anläggningar, med undantag för Åre. Rodelbanan som skall uppföras i Falun får troligtvis rivas efter tävlingarna, eftersom ingen på grund av de höga driftkostnaderna kan driva den efter tävlingarna. Det är alltså ett gigantiskt slöseri, då vi i Hammarstrand redan har en rodelbana.

Hotellkapaciteten i Falun är alldeles för liten för ett olympiskt spel. Det måste byggas ett hotell där. Kommunen kommer att åsamkas stor arbetsbelastning med de många kringarrangemang som ett OS medför. Det blir ekonomiska utgifter som indirekt kommer att belasta kommunen.

De ekonomiska beräkningarna för olympiska tävlingar i Falun och Åre är mycket osäkra. Vi skall komma ihåg att tidigare arrangemang av liknande art fått vidkännas stora ekonomiska underskott. Efter OS har man fått leva med en dagen-efter-stämning på grund av att anläggningarna blivit för stora och kostnaderna för vardagsidrotten alldeles för höga. Underskottet skall, grovt skattat, bli 70 milj. kr. Men det kan bli betydligt större. Ett sådant risktagande anser vpk inte att man kan ge sig in på. Jag hävdar att det ekonomiska underskottet inte får underskattas. Kostnaderna för de investeringar som måste till fram till ett olympiskt spel år 1988 kommer att kraftigt utveckla sig med inflationen. Samtidigt är huvudintäkterna, framför allt från reklamtelevisionen, mycket osäkra.

Det stora osäkerhetsmomentet är huruvida det i framtiden är kommersiellt gångbart att sända TV från tävlingar av den här arten. Det stora beroendet av TV-intäkterna visar också hur hårt elitidrotten blivit bunden av de kommersiella reklamintressena. Idrottens grundidé är uppenbarligen hotad.

Ett OS kommer att kanalisera satsningarna på idrotten till just det här

arrangemanget. Redan i år har man kraftigt prutat på idrottsanslagen. Vi skall komma ihåg att riksidrottsstyrelsens äskanden redan var hårt prutate när de framfördes till regeringen. Vi behöver i framtiden ökade satsningar på idrott åt alla. Det kräver ett nytänkande om breddidrottens betydelse framför allt för den svenska folkhälsan. Ett OS 1988 med den inriktning den föreslås få kommer att allvarligt hota satsningen på en verklig massidrott.

Riksdagen prutade för en månad sedan kraftigt på idrottsanslaget. Samtidigt uttalade riksdagen en prioritering för bredd-, handikapp- och kvinnoidrott. Det klingar i dag särskilt falskt när utskottsmajoriteten vill satsa storkovan på ett olympiskt spel och den kommersiella elitidrotten. Det ekonomiska förnuftet måste segra, och en fördelning till det mest angelägna måste ske.

Idrottstävlingar på elitnivå har trots allt sitt berättigande i och med att de skapar en stimulans för ökad bredd-, motions-, kvinno- och handikappidrott, som i sin tur skapar en bättre elitidrott. Men de har bara sitt berättigande på de villkor jag talat om här. Satsningen på en idrott åt alla måste vara huvudsyftet med all idrottsverksamhet.

Ett olympiskt arrangemang eller en annan internationell tävling i Sverige skulle med en ny inriktning kunna bidra till denna utveckling. Två villkor måste då vara uppfyllda. Först och främst måste en satsning ske med tillräckliga anslag för bredd-, motions-, handikapp- och kvinnoidrott. Samtidigt måste rågången mellan idrott och kommersiella intressen hållas klar.

Vpk finner att ingen av dessa förutsättningar föreligger i det förslag som vi har att behandla när det gäller arrangemangen för olympiska spel i Falun och Åre 1988. Därför är det enda rimliga att avslå regeringens proposition om ekonomiska garantier i det här sammanhanget.

Herr talman! Jag vill till sist gratulera den opinion i Falun som på ett mycket förtjänstfullt sätt har pekat på det felaktiga i att förlägga ett olympiskt spel till Falun 1988. Den har nu vunnit nästan halva riksdagen på sin sida. Det gläder mig att så många med utgångspunkt i det nu föreliggande förslaget inser att det är felaktigt att gå in på detta arrangemang. För en månad sedan, när vi diskuterade idrottsanslagen, blev vi inom vpk ensamma när vi tog upp de här principerna. Därför är det glädjande att så många av riksdagens ledamöter nu tar sitt förnuft till fånga.

Jag yrkar bifall till reservationen, som innebär bifall till yrkande 1 i vpk-motionen 2207. Jag yrkar även bifall till motionen i övrigt.

Anf. 90 KARL-ERIC NORRBY (c):

Herr talman! När vi går att behandla kulturutskottets betänkande nr 35 bör vi ha i minnet att riksdagen också tidigare under 1970-talet har tagit ställning till frågan om staten skall ställa sig som ekonomisk garant för genomförandet av olympiska vinterspel här i Sverige.

Den gången – året var 1978, och förslaget gällde då arrangerandet av 1984 års vinterspel – uppgick det statliga åtagandet till över 75 milj. kr. Riksdagen beslutade då med överväldigande majoritet att staten skulle ställa upp som

garant för genomförandet av 1984 års olympiska vinterspel. Sverige fick emellertid inte då uppdraget att arrangera vinterspelen av anledningar som inte Sverige rådde på. Det är bara att beklaga att de instanser som beslutar i de här frågorna inte accepterade genomförandet av vinterspelen enligt den decentraliserade modell som hade föreslagits.

Nu har Sverige återigen möjlighet att få arrangera olympiska spel efter de riktlinjer som närmare har preciserats i regeringspropositionen nr 200, innebärande att Falun och Åre kommuner står som värdar för arrangemang-
et och att staten ikläder sig de ekonomiska förpliktelser som kan följa av att spelen anordnas här i Sverige. Det statliga ekonomiska åtagandet har denna gång beräknats till ca 70 milj. kr. Detta belopp kan komma att överskridas, men utvecklingen på inkomstsidan kan också medföra att något underskott inte kommer att uppstå.

När kulturutskottet denna gång tar ställning till regeringsförslaget är meningarna inom utskottet helt delade.

Till betänkandet är fogad en socialdemokratisk reservation, i vilken yrkas avslag på propositionens hemställan. Som skäl för avslagsyrkandet anföras bl. a. att man befarar att det statliga stödet till idrotten kommer att påverkas negativt, om statens åtaganden till OS måste infrias.

Herr talman! Det här ställningstagandet är intressant. Om jag fattat socialdemokraternas ambitioner rätt, arbetar de väl för att återta regeringsmakten i vårt land. Om de lyckas med detta är det väl sannolikt att de själva får forma innehållet i regeringspropositionerna angående anslag bl. a. till idrotten. För mig verkar det därför litet uppgivet när socialdemokraterna nu anför dessa skäl för avslag. Har man inte starkare skäl än så, tycker jag nog att man mycket väl kan bifalla propositionen.

När det gäller kravet i motion 2205 på att kostnaderna för vinterspelen bör täckas av de medel som vanligtvis anslås till idrotten har utskottet sagt att det inte kan ansluta sig till motionärens uppfattning. Om och när det blir fråga om att anvisa medel för att infria det föreslagna statliga åtagandet, är detta ett av många moment som ingår i budgetarbetet.

Ett annat skäl som anföras mot ett statligt engagemang är Sveriges ekonomiska läge.

Jag förstår inte heller detta skäl. Socialdemokraterna i opposition framhåller ju jämt och ständigt att regeringen är för defensiv i sitt handlande, att man borde satsa mer offensivt, satsa på att sälja Sverige och svenska varor. När det då dyker upp ett tillfälle som verkligen ger oss en möjlighet att sälja Sverige, då ställer socialdemokraterna inte upp.

Jag vill i detta sammanhang gärna citera följande: "Den uppmärksamhet som ett olympiskt vinterspel i TV-åldern tilldrar sig världen över kan ge svensk industri en draghjälp som inte går att värdera i pengar. Billigare och effektivare exportfrämjande åtgärder går knappast att tänka sig. Låt det här bli en framåtanda som kan få svensk industri på fötter igen!" Detta sade Carl-Eric Sjöström, VD för Exportrådet, och Lars Nabseth, VD för Industriförbundet, i ett gemensamt uttalande i februari i år. De framhöll vidare: "Chansen att Sverige får stå som värdland för vinter-OS 1988

välkomnas varmt i såväl idrottskretsar som svenskt näringsliv.”

Sett ur regionalpolitisk synpunkt innebär också vinterspelen en injektion för Åre och Falun – det har tydligen de jämtländska s-ledamöterna i riksdagen förstått, eftersom de säger sig rösta för propositionen.

Dessutom tycker jag nog att vårt anseende utomlands och i idrottskretsar bjuder att Sverige tar på sig ansvaret för att arrangera olympiska spel. Det vore väl också rätt och riktigt om våra flickor och pojkar finge tävla om medaljerna på hemmaplan.

Slutligen vill jag säga till Lars-Ove Hagberg: Ett uttalande från riksdagen om hur olympiska spel skall arrangeras är ju att slå in öppna dörrar. Decentraliserade vinterspel efter den modell som fördes fram från svenskt håll 1978 gick det ju inte att få gehör för ute i stora världen. Då tjänar det inte mycket till att upprepa förslaget. Låt oss nöja oss med det förslag till lösning som föreligger och som också innebär en viss decentralisering av vinterspelen.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till hemställan i kulturutskottets betänkande 35 på alla punkter.

Anf. 91 GEORG ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag skall bara ställa en kort fråga till Karl-Eric Norrby.

Jag redogjorde för skillnaden mellan 1978 och innevarande år i behandlingen av idrottsrörelsens förbehåll när det gäller kostnaderna för det underskott som olympiska spel kan medföra. Det är en mycket påfallande skillnad i propositionerna. Vid det förra tillfället gjordes bara uttalanden om att ett sådant här ekonomiskt åtagande inte menligt fick inverka på idrottsanslagen. Detta framhölls också i kulturutskottet.

Jag vill fråga Karl-Eric Norrby, som i sitt inlägg undvek denna kärnfråga: Kan Karl-Eric Norrby försäkra att idrottsanslagen under kommande år inte kommer att påverkas i negativ riktning på grund av de kostnader som ett vinter-OS kan medföra? Om det är Karl-Eric Norrbys mening att så skall vara fallet undrar jag varför detta inte har skrivits in i propositionen eller utskottsbetänkandet. Det är ju ändå om detta som vi nu skall rösta.

Anf. 92 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! Jag tycker att man är ganska värdslös i betänkandet och även i propositionen. Karl-Eric Norrby erkänner också att underskottet kan bli större än det beräknade, men det kan också bli mindre. Vi vet alltså egentligen inte vad det ekonomiska slutresultatet blir. Ändå tar man med öppna ögon denna risk.

Jag tycker också att Karl-Eric Norrby borde ha litet dåligt samvete när han den ena månaden i ett utskottsbetänkande är med om att prioritera breddidrott, motionsidrott, kvinnoidrott och handikappidrott och nästa månad vill satsa flera miljoner på elitidrott. Men till bredd- och motionsidrott, handikapp- och kvinnoidrott vill han inte ge en enda miljon trots att riksidrottsstyrelsens ordförande har varnat för att den uppgång som man har kunnat notera skulle stanna av. Jag tycker det verkar som om han ser till

andra intressen än de idrottsliga.

Sälja Sverige skall man tydligen göra. Vi som lever i dessa trakter har inte kunnat undgå att märka vilka som har hejat på det här förslaget om olympiska spel i Sverige. Vi har hört storfinansen och mängder av företagare säga att det skulle vara bra. Men vi har också upplevt att samma stora företag som här vill ha skattebetalarnas garantier har lagt ned sysselsättning runt om i dessa regioner. Får vi nya jobb om det blir olympiska spel i Sverige? Det kan naturligtvis ingen garantera. Man skall få lättköpt reklam med skattepengar, det är vad man vill.

Våra idrottsmän skall tävla på hemmaplan. Ja, men på vilka villkor? Är det inte detta frågan gäller? Vi vill ha OS enligt den modell som togs fram 1977 och som ändå vann visst positivt gehör runt om i världen. Vi måste framhärda i att driva denna tanke på en ny inriktning av de olympiska spelen. Hur skall annars mindre länder kunna arrangera dem? Vi kan inte bara uppfylla de villkor som OS-gudarna ställer upp – vi måste också hävda vår egen åsikt. Men det vill inte Karl-Eric Norrby. För en månad sedan tyckte han att 1977 års inriktning var bra, men i dag tycker han tydligen inte det.

Anf. 93 KARL-ERIC NORRBY (c) replik:

Herr talman! Lars-Ove Hagberg och vpk försöker sitta på två stolar. År 1978 ställde ni upp bakom förslaget att vi skulle ta en del av det ekonomiska ansvaret. Nu kräver ni att vi skall uttala oss för 1977 års modell. Också vi tycker att den vore en riktig lösning av frågan om arrangemangen. Men det förslaget fick bakläxa utomlands. Och ensamma kan vi inte föreslå en sådan modell, eftersom det är kommunerna som söker arrangemanget. Staten har ingen möjlighet att påverka detta.

Vi prutade inte på idrottsanslaget, Lars-Ove Hagberg. Vi ökade det med några miljoner. Vi höjde det med 3,8 %. Vi prutade inte heller på anslaget till kvinnoidrotten. En satsning på olympiska spel är också en satsning på kvinnoidrotten, som där verkligen kommer i fokus.

Efter alla utspel om de oerhört negativa konsekvenserna för Falun om OS skulle förläggas dit, vill jag fråga Lars-Ove Hagberg: Var skall vi då lägga ett OS, som Lars-Ove Hagberg uttalade sig så positivt för i sitt anförande? Övriga platser som är tänkbara i sammanhanget skulle väl få lida lika mycket och bli lika drabbade som Falun av alla bedrävelser som Lars-Ove Hagberg drar fram?

Jag tycker att det är synd, Georg Andersson, att socialdemokraterna här gör politik av de olympiska spelen. Jag tycker också att det är ett försök från er sida att både äta kakan och ha den kvar.

År 1978 var socialdemokraterna helt med på att vi skulle ställa 75 milj. kr. i garanti för vinterspelens genomförande. Nu vill ni inte alls vara med på detta, när summan faktiskt är lägre och t. o. m. kan bli plus minus noll med de ökande intäkter som här har förespeglats. Ni hänvisar till att detta troligen kommer att gå ut över anslagen till den ordinarie idrotten och kräver att jag skall svara på vad som kommer att hända i slutet av 1980-talet och början av 1990-talet. Det kan jag inte – jag kanske inte ens sitter i riksdagen då. Jag kan

bara konstatera att de åtaganden som har gjorts tidigare på detta område och som jag i mycket stor utsträckning ser som satsningar på regionalpolitiken inte på något sätt kan ha någon inverkan på de ordinarie idrottsanslagen.

Anf. 94 GEORG ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Karl-Eric Norrby säger att man inte har prutat på idrottsanslagen utan att man har ökat dem med drygt 3 %. Men vad är det i den inflationsekonomi som vi nu upplever? Det är ju en urholkning av idrottsanslagen, och ni förvägrade idrotten de ytterligare 5 milj. kr. för att hjälpligt täcka denna urholkning som vi voterade om för tre veckor sedan. Det är ju en prutning som sker. I det läget kastar ni fram detta förslag till bedömning i riksdagen. Och när vi gör den ekonomiska bedömningen att det inte är rimligt i dagens situation att ikläda sig detta ansvar, säger ni att socialdemokraterna gör politik av det hela.

Jag trodde att allt som vi sysslade med här i riksdagen var politik. Vi måste göra ekonomiska bedömningar – det är väl politik. Men här skulle det vara fråga om någon sorts fult inbrott som socialdemokraterna gör när vi gör en seriös bedömning av ett regeringsförslag. Jag förstår inte resonemanget, i synnerhet inte när det kommer från en politiker.

Karl-Eric Norrby gör ett stort nummer av att vi tillstyrkte motsvarande garantier 1978. På det vill jag kort svara med två synpunkter. Vi hade en annan ekonomisk situation då. Vi var inte inne i sparplanernas ekonomi, och jag har i dag sett en artikel i en tidning som spekulerade i att kommande sparplaner skall gå ut över bl. a. idrotten.

Vi hade en annan riskbedömning vid den tidigare inbjudan, ty kostnaderna låg då på 200 milj. kr. Det var inte så många direkta nyinvesteringar som behövde göras. Nu gäller det investeringar på över 500 milj. kr. Det är klart att detta i en inflationsekonomi där kostnaderna rusar i höjden är ett stort riskmoment, samtidigt som vi inte vet med någon säkerhet hur intäkterna kommer att bli förrän 1984/85.

Karl-Eric Norrby kan inte ge några garantier för att detta inte kommer att inverka menligt på idrottsanslagen. Det är ett intressant uttalande. Men 1978 gjorde Karl-Eric Norrby och vi andra som då ställde upp på sådana här utfästelser om underskottsteckning uttalanden om att detta inte skulle få gå ut över idrottsanslagen. I dag vågar inte Karl-Eric Norrby uttala någonting sådant – det bör riksdagens ledamöter ha med vid bedömningen när man går till votering.

Anf. 95 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! 1977 års linje i vad gäller olympiska spel fick bakläxa, säger Karl-Eric Norrby. Och det fick den. Men jag ställer mig frågan: Varför skall vi betala tillbaka? Ett av de stora argumenten är att vi skall betala tillbaka genom att arrangera ett olympiskt spel på de olympiska herrarnas villkor.

Tydligen blandar Karl-Eric Norrby ihop vad det här gäller. 1977 års linje, om jag får kalla den så – utformad av Rolf Rämngård – gick ut på att man skulle decentralisera till befintliga anläggningar. Det betydde att man inte skulle

koncentrera spelen. Med den uppläggningsen skulle det inte behöva byggas några hotell. Det var en konsekvens. Ingen rodelbana skulle behöva byggas. Det var en annan konsekvens. Det var en decentraliserad linje. Vi kanske kunde ha gått ännu längre än till de fyra orter som var föreslagna då.

Vad det gäller nu, till 1988 års vinterspel, är en koncentration till två orter, på IOK:s villkor. Det är väl en vansinnig idé. Vill vi hävda en annan utveckling av de internationella förbindelserna och av idrotten, skall vi väl vidhålla vår tidigare idé. Då tycker jag vi skulle kunna behålla någon självaktning. Den senaste idén är egentligen en underkastelse till Stora Kopparberg. Det finns ingen folklig förankring för att bedriva detta vinterspel. Det är självrådiga personer och intressenter som har drivit fram tanken på dessa olympiska spel.

När det gäller idrottsanslagen är det reellt sett fråga om en prutning. Riksidrottsstyrelsens ordförande varnar för vad som kommer att hända om man inte får det man äskat, bl. a. till kvinnoidrotten och handikappidrottens utveckling i vårt land. Handikappidrotten utgör en mycket liten del av idrotten i dag och bör utvecklas ofantligt. Då behövs det medel. Den kan inte stanna på nuvarande nivå. Det är viktigt.

Jag vill tillägga ännu en sak i vad gäller vår inställning till olympiska spel och internationella idrottstävlingar: De får inte ske på de kommersiella villkor som i dag råder ute i världen. Titta på det som kan hända på sommarolympiaden 1988, när den helt tas över av storfinansintressen och kommersiella reklamintressen och man inte alls vet var idrotten hamnar! Det som händer nu är ett ekonomiskt risktagande, men det berör även massidrottens utveckling i vårt land.

Anf. 96 KARL-ERIC NORRBY (c) replik:

Herr talman! Jag delar helt och fullt kommunisternas åsikter när det gäller att försöka decentralisera arrangemangen av olympiska spel. Lars-Ove Hagberg har alldeles rätt i att upphovsmannen till denna idé var Rolf Rämgård. Vi har inte frångått den modellen, men vi har tvingats konstatera att för att det över huvud taget skall kunna arrangeras olympiska vinterspel har vi fått lov att krympa antalet tävlingsplatser till två. Det är bara att konstatera detta, och det gör tydligen inte Lars-Ove Hagberg.

Han gör en reträtt när det gäller idrottsanslaget, och jag tycker det är välgörande att han upptäckt att det inte skett en sänkning i antalet kronor. Jag skulle också gärna ha sett en större satsning på idrotten, men i den sparplan vi nu har antagit fanns det inte utrymme för mer. Det är alltså en för liten höjning, kan man säga.

Vid betraktandet av kostnaderna för iordningställandet av tävlingsplatserna har tydligen Lars-Ove Hagberg inte fattat att meningen är att satsningarna skall betalas av medel som kommer utifrån till Sverige – i största utsträckning TV-medel, som kommer att satsas av utländska TV-bolag. Det är orsaken till att underskottet i dag, grovt räknat, inte väntas uppgå till högre belopp än 70 milj. kr. – 1977/78 uppgick detta belopp till 75 milj. kr.

Till Georg Andersson, slutligen, vill jag bara säga att vad vi kan uttala oss

om när det gäller någon eventuellt inverkan på idrottsanslagen har vi sagt på s. 6 i betänkandet. Där svarar vi på Bonnie Bernströms motion, att vi inte kan ansluta oss till motionärens uppfattning, att de kostnader för vinterspelen som kan uppkomma som följd av det statliga åtagandet bör täckas av medel som vanligtvis ansås till idrotten. Utskottet delar alltså inte motionärens uppfattning. Jag tror att Georg Andersson på den här punkten också får nöja sig med detta uttalande.

Talmannen anmälde att Lars-Ove Hagberg anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 97 BONNIE BERNSTRÖM (fp):

Herr talman! I tider då ekonomin kärvar ställs krav på alla grupper i samhället. De beslutade åtstramningarna har ännu inte helt slagit igenom, men för de flesta kommer de framöver att innebära stora påfrestningar. Den offentliga sektorn måste granskas och måste vara föremål för besparingar för att minska balansproblemen. I och för sig behöver inte alltid besparingar innebära nackdelar och sämre verksamhet.

Kraven på att spara på den offentliga sektorn har rests från många håll även utanför riksdagen. Inte minst näringslivsorganisationerna har ställt krav på en minskad offentlig sektor. Senaste bidraget till den debatten fanns i riksdagsledamöternas fack i dag med en skrift från Industriförbundet, där en konsult presenterade fyra åtgärder för att spara inom den offentliga sektorn. Som i många sammanhang finns ett engagemang för besparingsåtgärder, så länge de inte drabbar den egna verksamheten. Och ett ypperligt exempel på det är de åtaganden som regering och utskottsmajoritet vill göra genom att binda upp skattemedel för ett svenskt åtagande att arrangera vinterolympiaden 1988. Inte har här hörts några röster från näringslivsorganisationer om att den offentliga sektorn måste hållas igen, utan kraven reses för att skattemedel skall tillskjutas ett kommersiellt projekt, som gynnar just näringslivet och som kan komma att kosta mer än 70 milj. kr. Men med adress till just de senare näringslivsorganisationerna vill jag säga att de bör ta konsekvenserna av sin egen filosofi, när de ställer krav på en minskad offentlig sektor. Då krävs nämligen en ökad privat sektor, ett ökat ekonomiskt åtagande från näringslivet. Det är poängen med det hela för att få ett och ett att gå ihop. Av dessa skäl vänder jag mig mot regeringens förslag till finansiering av vinterolympiaden, som jag tycker är felaktigt.

Svenskt näringsliv har samlat in pengar till presentationen av ett svenskt vinter-OS i Baden-Baden. Om det var möjligt att göra den insamlingen, bör det också vara möjligt att kräva ett kostnadsåtagande för resten av verksamheten, även om staten måste stå som formell garant.

Rolf Rängård har dessutom i artiklar i massmedia starkt betonat att detta är en exportsatsning och en möjlighet för näringslivet att marknadsföra sina produkter internationellt. Pengar från näringslivet skall användas just till sådan verksamhet och mindre till att ge ut skrifter, som man sedan inte är beredd att ta konsekvenserna av. Det borde heller inte bli några svårigheter

att insamla pengar, om trycket bara är tillräckligt stort att ställa upp med privat kapital. Jag har menat i min motion att idrottsorganisationerna med sina breda förgreningar och kommersiella intressen är bäst skickade att klara av insamlingarna för detta.

Möjligheterna att på samma vis samla in pengar till daghem och åldrvård finns inte. Den verksamheten skall heller inte bygga på andra medel än skattemedel. I och med att staten vill gå in som ekonomisk garant för OS, betyder det med utskottets skrivning att man är beredd att ta av barnomsorgen och äldreomsorgen för att bekosta olympiaden. Som så många gånger tidigare ställs idrottens intressen mot barnomsorgen och äldreomsorgen. Ett plus i utskottets behandling av de motioner som väckts i anslutning till propositionen är att man avstyrkt tanken på ett uttalande att just idrottsanslaget av alla anslag skulle vara orört av detta åtagande. Det skulle nämligen i så fall vara det enda anslag som skulle ha lämnats orört. Detta om något hade varit en provokation mot betydligt svagare grupper än de som representerar idrotten och olympiadintressen. För klarhetens skull vill jag dock starkt understryka att ett internationellt idrottsutbyte har betydelse.

Herr talman! Låt mig också säga några ord om socialdemokraternas ställningstagande, som ju inte kan betyda annat än att man är emot OS-tanken. Det går inte att säga nej från svenskt håll till OS med hänvisning till en ansträngd ekonomi, för fortfarande är ju Sverige ett av världens rikaste länder.

Jag yrkar, herr talman, bifall till min egen motion, som innebär att idrottsorganisationerna får ta ansvaret för kapitalanskaffningen till vinterolympiaden 1988.

Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

8 § Anmäldes och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkande

1980/81:29 med prövning av fråga om tillämpligheten av 2 kap. 12 § tredje stycket RF i visst fall (KU 1980/81:28)

9 § Anf. 98 TALMANNEN:

Jag får meddela att ärendena på morgondagens föredragningslista uppförs i följande ordning:

konstitutionsutskottets betänkanden 29 och 28

näringsutskottets betänkanden 64, 58 och 65

kulturutskottets betänkande 35 (forts. överläggning)

näringsutskottets betänkande 30

finansutskottets betänkanden 43 och 44

10 § Kammaren åtskildes kl. 23.45.

In fidem

Nr 162

Tisdagen den
9 juni 1981

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert